

KORTE LATIJNSE SPRAAKKUNST

2de DRUK

BISSCHOPPELIJK COLLEGE
SITTARD

N.V. DRUKKERIJ H. VAN DER MARCK EN ZONEN, ROERMOND

EERSTE HOOFDSTUK.

De Declinaties der substantiva en adiectiva.

I. ALGEMENE GESLACHTSREGEL.

De zelfstandige naamwoorden of **substantiva** zijn mannelijk, **masculīna**, vrouwelijk, **feminīna**, en onzijdig, **neutra**.

1. **Masculina** zijn:

- de namen *a)* van **mannelijke personen**: *agricola*, de landman.
b) van **volken**: *Scytha*, de Scyth.
c) van **rivieren**: *Sequāna*, de Seine.
d) van **maanden**: *Martius*, Maart.
e) van **winden**: *Aquilo*, de Noordenwind.

2. **Feminina** zijn:

- de namen *a)* van **vrouwelijke personen**: *virgo*, de maagd.
b) van **landen**: *Aegyptus*, Egypte.
c) van **eilanden**: *Cyprus*.
d) van **steden**: *Corinthus*, Corinthe.
e) van **bomen**: *populus*, de populier.

II. De Declinatie.

§ I. Bij de declinatie (verbuiging) der nomina zijn te onderscheiden:

1. **Drie Genera** of geslachten: **Masculinum.**

Femininum.

Neutrum.

2. **Twee Numeri** of getallen: **Singularis.** (enkelvoud).

Pluralis. (meervoud).

3. **Zes Casus** of naamvallen.

1^e naamval — **nominativus.**

2^e naamval — **genitivus.**

3^e naamval — **dativus.**

4^e naamval — **accusativus.**

5^e naamval — **vocativus.**

6^e naamval — **ablativus.**

De **nominativus** is de naamval van 't **onderwerp** en van 't **naamwoord** bij de **koppelwerkwoorden** ('t **naamwoordelijk deel van 't gezegde**).

De **genitivus** duidt aan, **van wie** iets is.

De **dativus** is de naamval van 't **belanghebbend** (meewerkend) voorwerp, dat in 't Nederlands ook wordt aangeduid door de voorzetsels **aan** of **voor**.

De **accusativus** is de naamval van het **lijdend voorwerp**.

De **vocativus** is de naamval van het zogenaamde **aangesproken voorwerp**.

De **ablativus** is de naamval, die wij aanduiden door de voorzetsels **door** of **met**.

N.B. Door bij **levende wezens** wordt in 't Latijn vertaald door **a**, gevolgd door de **ablativus**. In plaats van **a** schrijft men **ab** voor een *klinker* of *h*.

a pirata door den zeeroover.

ab agricola door den landman.

4. Stam en uitgang.

5. Vijf declinatie's of verbuigingen.

Om te weten, volgens welke declinatie een substantivum wordt verbogen, ziet men naar de **uitgang** van de **genetivus singularis**. Deze is namelijk bij:

1 ^e declinatie,	2 ^e declinatie,	3 ^e declinatie,	4 ^e declinatie,	5 ^e declinatie,
ae.	ī.	is.	ūs.	ēī.

§ 2. Algemene regels.

1. De **vocativus** is steeds gelijk aan de **nominativus**, behalve bij de **mannelijke** en **vrouwelijke** woorden van de 2^e declinatie op **us** in 't enkelvoud. (uitgez. Deus).
 2. De **accusativus** van alle onzijdige woorden is steeds gelijk aan de **nominativus**. (Enkel- en meervoud).
 3. De **accusativus pluralis** van **alle** geslachten der 3^e, 4^e en 5^e declinatie is steeds gelijk aan de **nominativus pluralis**.
 5. De **ablativus pluralis** is in **alle** declinatie's gelijk aan de **dativus pluralis**.
-

§ 3. Eerste declinatie.

(A — declinatie.)

SUBSTANTIVA.

Welke substantiva behoren tot de *eerste* declinatie?

Alle substantiva, die in de **genetivus singularis** op **ae** eindigen.

In de **nominativus singularis** gaan ze uit op **a**.

Voorbeeld van verbuiging.

Singularis.

<i>Nom.</i>	mēnsa	—	de tafel.
<i>Gen.</i>	mēnsae	— {	van de tafel. der tafel.
<i>Dat.</i>	mēnsae	— {	aan de tafel. voor de tafel.
<i>Acc.</i>	mēnsam	—	de tafel.
<i>Voc.</i>	mēnsa	—	(o) tafel!
<i>Abl.</i>	mēnsā	— {	met de tafel. door de tafel.

Pluralis.

<i>Nom.</i>	mēnsae	—	de tafels.
<i>Gen.</i>	mēnsārum	— {	van de tafels. der tafels.
<i>Dat.</i>	mēnsīs	— {	aan de tafels. voor de tafels.
<i>Acc.</i>	mēnsās	—	de tafels.
<i>Voc.</i>	mēnsae	—	(o) tafels!
<i>Abl.</i>	mēnsīs	— {	met de tafels. door de tafels.

Opm. 1. Het Latijn bezit **geen artikel** (lidwoord) derhalve kan *mēnsa* betekenen: *de tafel, een tafel, tafel.*

2. De vrouwelijke woorden **dea**, godin en **filia**, dochter, hebben in de **dat.** en **abl. plur.** **deābus** en **filiābus**, om ze te onderscheiden van de mannelijke woorden *deus*, God en *filius*, Zoon.

3. 't Woord **familia**, huisgezin, heeft zeer dikwijls in de **gen. sing.** **as**, wanneer 't voorafgegaan wordt door *pater* (vader) *mater* (moeder) *filius* (zoon) of *filia* (dochter), b.v. *filia familias*, de dochter des huisgezins.

4. Van welk **geslacht** zijn de substantiva der 1^e declinatie?

De Substantiva der 1^e declinatie zijn **feminina**.

Uitz. De namen van *mannelijke* personen, *volken* en van *rivieren* zijn **masculina**.

§ 4. Tweede declinatie.

(O — declinatie.)

SUBSTANTIVA.

Welke substantiva worden verbogen volgens de 2^e declinatie?

De substantiva, die in de **gen. sing.** uitgaan op **i**.

In de **nominativus** gaan de *masculina* uit op **us**, **er**, **ir**, de *neutra* op **um**.

I. Substantiva der 2^e decl. op **us**.

Voorbeeld van verbuiging.

Singularis.

<i>Nom.</i>	hortus	—	de tuin.
<i>Gen.</i>	hortī	— {	van de tuin. des tuins.
<i>Dat.</i>	hortō	— {	aan de tuin. voor de tuin. de tuin.
<i>Acc.</i>	hortum	—	de tuin.
<i>Voc.</i>	horte	—	(o) tuin!
<i>Abl.</i>	horto	— {	met de tuin. door de tuin.

Pluralis.

<i>Nom.</i>	hortī	—	de tuinen.
<i>Gen.</i>	hortōrum	— {	van de tuinen. der tuinen.
<i>Dat.</i>	hortīs	— {	aan de tuinen. voor de tuinen.
<i>Acc.</i>	hortōs	—	de tuinen.
<i>Voc.</i>	hortī	—	(o) tuinen!
<i>Abl.</i>	hortīs	— {	met de tuinen. door de tuinen.

Opm. 1. De **Voc.** is steeds gelijk aan de **nom.**, behalve bij de **mannel.** en **vrouwel.** woorden van de 2^e decl. op **us**, in 't *enkelvoud*, die in de *voc. enkelv.* **e** hebben.

Uitz. 1) De **Latijnse eigennamen** op **ius. āius, ēius** hebben in de **voc. sing. ī**, in plaats van *ie*.

Dus: Vergilius *voc.* Vergilī.

Gāius *voc.* Gāī.

Pompēius *voc.* Pompēī.

2) **Filius**, de zoon heeft in de *voc. sing.* **fīlī**.
o mijn Zoon! **Fīlī mī**.

2. **Deus**, God wordt aldus verbogen:

Singularis.

Nom. Deus.

Gen. Dei.

Dat. Deo.

Acc. Deum.

Voc. **Deus**.

Abl. Deo.

Pluralis.

Nom. Deī, **Dīi**, **Dī**.

Gen. Deōrum.

Dat. Deīs, **Dīis**, **Dīs**.

Acc. Deos.

Voc. Deī, **Dīi**, **Dī**.

Abl. Deis, **Dīis**, **Dīs**.

Substantiva der 2^e decl. op er.

1. De masculina op **er** nemen in de *nom. sing.* de uitgang **us** en in de *voc. sing.* de uitgang **e niet** aan; in de overige casus worden zij verbogen als de substantiva op **us**.
2. De substantiva op **er** verliezen bij de verbuiging de **e** voor de **r**, in alle casus behalve in de *nom.* en *voc. sing.*

Voorbeeld van verbuiging.

Singularis.

Nom. ager — de akker.

Gen. agrī — { van de akker.
des akkers.

Dat. agrō — { aan de akker.
voor de akker.
de akker.

Acc. agrum — de akker.

Voc. ager — (o) akker!

Abl. agrō — { met de akker.
door de akker.

Pluralis.

Nom. agrī — de akkers.

Gen. agrōrum — { van de akkers.
der akkers.

Dat. agrīs — { aan de akkers.
voor de akkers.

Acc. agrōs — de akkers.

Voc. agrī — (o) akkers!

Abl. agrīs — { met de akkers.
door de akkers.

Opm. De volgende substantiva op **er** **behouden** de **e** voor de **r** in alle casus:

- 1) **puer** — de knaap.
- 2) **gener** — de schoonzoon.
- 3) **socer** — de schoonvader.

- 4) **vesper** — de avond.
- 5) **liberi**, liberorum, — de kinderen.
- 6) de woorden, die uitgaan op **fer** en **ger**
bijk. signifer — vaandrig.
armiger — wapendrager.

N.B. 't Woord *liberi* is een *plurale tantum*, d.w.z. een woord, dat slechts in 't meervoud wordt gebruikt.

Voorbeeld van verbuiging.

Singularis.

Nom.	puer	—	de knaap.
Gen.	puerī	—	{ van den knaap. des knapen.
Dat.	puerō	—	{ aan den knaap. voor den knaap. den knaap.
Acc.	puerum	—	den knaap.
Voc.	puer	—	(o) knaap!
Abl.	puerō	—	{ met den knaap. door den knaap.

Pluralis.

Nom.	pueri	—	de knapen.
Gen.	puerorum	—	{ van de knapen. der knapen.
Dat.	pueris	—	{ aan de knapen. voor de knapen.
Acc.	pueros	—	de knapen.
Voc.	pueri	—	(o) knapen.
Abl.	pueris	—	{ met de knapen. door de knapen.

III. Substantiva der 2^e decl. op **ir**.

Voorbeeld van verbuiging.

Singularis.

Nom.	vir	—	de man.
Gen.	virī	—	{ van den man. des mans.
Dat.	virō	—	{ aan den man. voor den man. den man.
Acc.	virum	—	den man.
Voc.	vir	—	(o) man!
Abl.	virō	—	{ met den man. door den man.

Pluralis.

Nom.	virī	—	de mannen.
Gen.	virōrum	—	{ van de mannen. der mannen.
Dat.	virīs	—	{ aan de mannen. voor de mannen.
Acc.	virōs	—	de mannen.
Voc.	virī	—	(o) mannen.
Abl.	virīs	—	{ met de mannen. door de mannen.

IV. Substantiva der 2^e decl. op **um**.

Voorbeeld van verbuiging.

Singularis.

Nom.	bellum	—	de oorlog.
Gen.	bellī	—	{ van de oorlog. des oorlogs.
Dat.	bellō	—	{ aan de oorlog. voor de oorlog. de oorlog.
Acc.	bellum	—	de oorlog.
Voc.	bellum	—	(o) oorlog!
Abl.	bellō	—	{ met de oorlog. door de oorlog.

Pluralis.

Nom.	bella	—	de oorlogen.
Gen.	bellōrum	—	{ van de oorlogen. der oorlogen.
Dat.	bellīs	—	{ aan de oorlogen. voor de oorlogen.
Acc.	bella	—	de oorlogen.
Voc.	bella	—	(o) oorlogen!
Abl.	bellīs	—	{ met de oorlogen. door de oorlogen.

Opm. Van welk **geslacht** zijn de substantiva der 2^e declinatie?

- 1) De substantiva op **us**, **er** en **ir** zijn **masculina**, behalve a) de namen van *vrouwelijke* personen, *landen*, *eilanden*, *steden* en *bomen* en 't woordje **humus** (grond), die **feminina** zijn.
b) **Vulgus** (volk) echter is **neutrum**.
- 2) De substantiva op **um** zijn **neutra**.

§ 5. De Adiectiva der 1^e en 2^e declinatie.

Hoofregel: De **adiectiva** komen met 't woord, *waarbij zij behoren*, overeen in **geslacht**, **getal** en **naamval**.

(ze horen erbij, of als bijvoegelijke bepaling of als naamw. deel van het gezegde.)

De adiectiva der 2^e decl. zijn van **drie** uitgangen voor de **drie** geslachten. Deze uitgangen zijn:

	<i>Masculinum.</i>	<i>Femininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
I.	us	a	um.
	bonus	bona	bonum.
II.	er	a	um.
	pulcher (schoon.)	pulchra	pulchrum.

I. Verbuiging der adiectiva op **us**.

- 1) 't **Masculinum** der adiectiva van de 2^e decl. op **us** wordt verbogen volgens **hortus**.
- 2) 't **Vrouwelijk** volgens **mensa**.
- 3) 't **Onzijdig** volgens **bellum**.

Voorbeeld van verbuiging.

Singularis.

	<i>Masculinum.</i>	<i>Femininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
<i>Nom.</i>	bonus	bona	bonum
<i>Gen.</i>	bonī	bonae	bonī
<i>Dat.</i>	bonō	bonae	bonō
<i>Acc.</i>	bonum	bonam	bonum
<i>Voc.</i>	bone	bona	bonum
<i>Abl.</i>	bonō	bonā	bonō

Pluralis.

<i>Masculinum.</i>	<i>Femininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
<i>Nom.</i> bonī	bonae	bona
<i>Gen.</i> bonōrum	bonārum	bonōrum
<i>Dat.</i> bonīs	bonīs	bonīs
<i>Acc.</i> bonōs	bonās	bona
<i>Voc.</i> bonī	bonae	bona
<i>Abl.</i> bonīs	bonīs	bonīs

Opm. Volgens **bonus** worden verbogen **alle** adiectiva op **us**, *behalve vetus*, oud, dat slechts **één** *uitgang* heeft en van de **derde** *declinatie* is.

II. *Verbuiging der adiectiva op er.*

- 1) 't **Masculinum** der adiectiva der 2e *decl.* op **er** wordt verbogen volgens **ager** of **puer**.
- 2) 't **Femininum** volgens **mensa**.
- 3) 't **Neutrum** volgens **bellum**.

Voorbeeld van verbuiging.

Singularis.

<i>Masculinum.</i>	<i>Femininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
<i>Nom.</i> pulcher	pulchra	pulchrum
<i>Gen.</i> pulchrī	pulchrae	pulchrī
<i>Dat.</i> pulchrō	pulchrae	pulchrō
<i>Acc.</i> pulchrum	pulchram	pulchrum
<i>Voc.</i> pulcher	pulchra	pulchrum
<i>Abl.</i> pulchrō	pulchrā	pulchrō

Pluralis.

<i>Masculinum.</i>	<i>Femininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
<i>Nom.</i> pulchrī	pulchrae	pulchra
<i>Gen.</i> pulchrōrum	pulchrārum	pulchrōrum
<i>Dat.</i> pulchrīs	pulchrīs	pulchrīs
<i>Acc.</i> pulchrōs	pulchrās	pulchra
<i>Voc.</i> pulchrī	pulchrae	pulchra
<i>Abl.</i> pulchrīs	pulchrīs	pulchrīs

- Opm.* 1. Volgens **pulcher** worden verbogen **alle** adiectiva op **-er**, *behalve 8* adiectiva op **-er** van de 3^e *decl.* en **pauper**, arm.
2. De adiectiva op **-er** van de 2^e *declinatie* **verliezen**, evenals de substantiva, de **e** voor **r** in alle casus, *behalve* in de *nom.* en *voc. sing.* van 't *masculinum*.
- Uitz.* De volgende adiectiva **behouden** de **e** voor de **r** in alle casus:

1)	alter	— altera	— alterum	— de ander (van twee.)
2)	asper	— aspera	— asperum	— ruw.
3)	liber	— libera	— liberum	— vrij.
4)	miser	— misera	— miserum	— ongelukkig
5)	prosper	— prospera	— prosperum	— voorspoedig.
6)	tener	— tenera	— tenerum	— teder.

Verder alle adiectiva, die uitgaan op *fer* en *ger*.

§ 6. Derde Declinatie.

- I. Welke substantiva worden verbogen volgens de 3^e *declinatie*?
- De substantiva, die in de **gen. sing.** op **is** uitgaan. Laat men de uitgang **is** van de *gen. sing* weg, dan vindt men de **stam** van 't substantivum. Achter deze stam plaatst men de verschillende *uitgangen* der naamvallen. Bijv. Rex-koning Gen. Regis Stam: **Reg**.
- II. Men zie, of 't substantivum *masculinum*, *femininum* of *neutrum* is, omdat de verbuiging der substantiva (en adiectiva) *neutra* verschilt van die der *masculina* en *feminina*.
(De substantiva *masc.* en *fem.* worden *hetzelfde* verbogen.)

Voorbeeld van verbuiging.

Masculina.

Rex gen. regis. Stam: **Reg**.

Singularis.

Nom.	rēx	—	de koning.
Gen.	rēgis	— {	van den koning. des konings.
Dat.	rēgī	— {	aan den koning. voor den koning. den koning.
Acc.	rēgem	—	den koning.
Voc.	rēx	—	(o) koning.
Abl.	rēge	— {	met den koning. door den koning.

Pluralis.

Nom.	rēgēs	—	de koningen.
Gen.	rēgum	— {	van de koningen. der koningen.
Dat.	regibus	— {	aan de koningen. voor de koningen.
Acc.	rēges	—	de koningen.
Voc.	rēgēs	—	(o) koningen.
Abl.	rēgibus	— {	door de koningen. met de koningen.

Senex gen. senis. Stam: **Sen**.

Nom.	senex	—	de grijsaard.
Gen.	senis	— {	van den grijsaard. des grijsaards.
Dat.	seni	— {	aan den grijsaard. voor den grijsaard. den grijsaard.
Acc.	senem	—	den grijsaard.
Voc.	senex	—	(o) grijsaard.
Abl.	sene	— {	met den grijsaard. door den grijsaard.

Nom.	senēs	—	de grijsaards.
Gen.	senum	— {	van de grijsaards. der grijsaards.
Dat.	senibus	— {	aan de grijsaards. voor de grijsaards.
Acc.	senēs	—	de grijsaards.
Voc.	senēs	—	(o) grijsaards.
Abl.	senibus	— {	met de grijsaards. door de grijsaards.

Femininum.

Virtus gen. virtūtis. Stam: **Virtūt.**

Singularis.

<i>Nom.</i>	virtus	—	de deugd.
<i>Gen.</i>	virtūtis	—	{ van de deugd. der deugd.
<i>Dat.</i>	virtūti	—	{ aan de deugd. voor de deugd. de deugd.
<i>Acc.</i>	virtūtem	—	de deugd.
<i>Voc.</i>	virtus	—	(o) deugd
<i>Abl.</i>	virtūte	—	{ met de deugd. door de deugd.

Pluralis.

<i>Nom.</i>	virtūtes	—	de deugden.
<i>Gen.</i>	virtūtum	—	{ van de deugden. der deugden.
<i>Dat.</i>	virtūtibus	—	{ aan de deugden. voor de deugden.
<i>Acc.</i>	virtūtes	—	de deugden.
<i>Voc.</i>	virtūtes	—	(o) deugden.
<i>Abl.</i>	virtūtibus	—	{ met de deugden. door de deugden.

Neutra.

1. De **acc.** (*sing* en *plur*) van **alle onzijdige** woorden is steeds gelijk aan **nom.** (*sing* en *plur.*)
2. De **nom. plur.** wordt gevormd door **is** van de *gen. sing.* te veranderen in **a**.

Nōmen gen. nominis. Stam: **Nōmin.**

Singularis.

<i>Nom.</i>	nōmen	—	de naam.
<i>Gen.</i>	nōminis	—	{ van de naam. des naams.
<i>Dat.</i>	nōminī	—	{ aan de naam. voor de naam. de naam.
<i>Acc.</i>	nōmen	—	de naam.
<i>Voc.</i>	nōmen	—	(o) naam.
<i>Abl.</i>	nōmine	—	{ met de naam. door de naam.

Pluralis.

<i>Nom.</i>	nōminA	—	de namen.
<i>Gen.</i>	nōminum	—	{ van de namen. der namen.
<i>Dat.</i>	nōminibus	—	{ aan de namen. voor de namen.
<i>Acc.</i>	nōminA	—	de namen.
<i>Voc.</i>	nōminA	—	(o) namen.
<i>Abl.</i>	nōminibus	—	{ met de namen. door de namen.

Caput gen. capitis. Stam: **Capīt.**

<i>Nom.</i>	caput	—	het hoofd.
<i>Gen.</i>	capitis	—	{ van het hoofd. des hoofds.
<i>Dat.</i>	capiti	—	{ aan het hoofd. voor het hoofd. het hoofd.
<i>Acc.</i>	caput	—	het hoofd.
<i>Voc.</i>	caput	—	(o) hoofd.
<i>Abl.</i>	capite	—	{ met het hoofd. door het hoofd.

<i>Nom.</i>	capitA	—	de hoofden.
<i>Gen.</i>	capitum	—	{ van de hoofden. der hoofden.
<i>Dat.</i>	capitibus	—	{ aan de hoofden. voor de hoofden.
<i>Acc.</i>	capitA	—	de hoofden.
<i>Voc.</i>	capitA	—	(o) hoofden.
<i>Abl.</i>	capitibus	—	{ met de hoofden. door de hoofden.

Corpus gen. corpōris. *Stam: Corpōr.*

<i>Nom. corpus</i> —	het lichaam.	<i>Nom corpōrA</i> —	de lichamen.
<i>Gen. corporis</i> —	{ van het lichaam. des lichaams.	<i>Gen. corporum</i> —	{ van de lichamen. der lichamen.
<i>Dat. corpori</i> —	{ aan het lichaam. voor het lichaam. het lichaam.	<i>Dat. corporibus</i> —	{ aan de lichamen. voor de lichamen.
<i>Acc. corpus</i> —	het lichaam.	<i>Acc. corpōrA</i> —	de lichamen.
<i>Voc. corpus</i> —	(o) lichaam.	<i>Voc. corpōrA</i> —	(o) lichamen.
<i>Abl. corpore</i> —	{ met het lichaam. door het lichaam.	<i>Abl. corporibus</i> —	{ met de lichamen. door de lichamen.

§ 7. Onregelmatigheden der 3^e declinatie.

- I. Volgens de **algemene** regel gaat de **acc. sing.** der *mannelijke* en *vrouw.* woorden der 3^e *decl.* uit op **em**.

Uitz. Hebben — **im** in de **acc. sing.** in plaats van **em**.

- 1) De namen van *rivieren* en *steden* op **is**, *gen. sing.*: **is**.
- 2) De volgende *parisyllaba* (d.w.z. nomina, die in de *nom.* en *gen. sing.* *hetzelfde* aantal lettergrepen hebben):

Sitis, puppis, turris,
meestal **febris securis**.

- II. Volgens de **algemene** regel gaat de **abl. sing.** der *mannelijke*, *vrouwelijke* en *onzijdige* woorden der 3^e *decl.* uit op **e**.

Uitz. Hebben — **i** in de **abl. sing.** in plaats van **e**:

- 1) De namen van *rivieren* en *steden* op **is**, *gen. sing.*: **is**.

- 2) De *parisyllaba*: **Sitis, puppis, turris,**
febris en securis.

- 3) De **neutra** op **ě, ěl** en **ěr** (*gen. sing.* **is, ālis, āris**).

Uitz. **Retě**, net, heeft in de *abl. sing.* **e**, dus de *abl. sing.* is **rete** (door of met 't net.)

- III. Volgens de **algemene** regel gaat de **nom. plur.** der *onzijdige* woorden der 3^e *decl.* uit op **a**.

Uitz. Hebben — **ĭa** in de **nom. plur** in plaats van **a**:

De **neutra** op **ě, ěl** en **ěr**.

- IV. Volgens de **algemene** regel gaat de **gen. plur.** der *mannelijke*, *vrouwelijke* en *onzijdige* woorden uit op **um**.

Uitz. Hebben — **ĭum** in de **gen. plur.** in plaats van **um**:

§ 7. Onregelmatigheden der 3^e declinatie.

Voorbeelden.

I.

- 1) Tiberis, de Tiber, *acc.* Tiberim.
Neāpolis, Napels, *acc.* Neāpolim.
- 2) Sitis — gen. sitis (f.) — *acc. sing.*: sitim, — dorst.
Puppis — gen. puppis (f.) — *acc. sing.*: puppim, — achterstevan.
Turris — gen. turris (f.) — *acc. sing.*: turrim, — toren.
Febris — gen. febris (f.) — *acc. sing.*: febrim, — koorts.
Securis — gen. securis (f.) — *acc. sing.*: securim, — bijl.

II.

- 1) Tiberis — *abl.* Tiberī.
Neāpolis — *abl.* Neapolī.
- 2) Sitis — *abl. sing.*: sittl.
Puppis — *abl. sing.*: puppl.
Turris — *abl. sing.*: turrl.
Febris — *abl. sing.*: febri.
Securis — *abl. sing.*: securi.
- 3) Māre — gen. maris (n.) — *abl. sing.*: mārī zee.
Animāl — gen. animālis (n.) — *abl. sing.*: animālī dier.
Calcār — gen. calcāris (n.) — *abl. sing.*: calcārī spoor.

III.

- Mare — *nom. pl.*: mārīa.
Animal — *nom. pl.*: animālīa.
Calcar — *nom. pl.*: calcārīa.

1) de **neutra** op **ě, ěl, ěr**.

2) de **parisyllaba** op — **ēs** en — **īs**.

Uitz. Hebben echter **um: Sedēs, vatēs, canīs** en **iūvenīs**.

3) de woorden, wier **stam** eindigt op **2** of **meer medeklinkers**.

Uitz. Hebben echter **um: frater, māter, pater** en **parentes**.

4) de volgende éénlettergrepige woorden:

faux, līs, mās, mūs, nix.

V.

1) Verbuiging van **Jupiter**.

<i>Nom.</i>	Jupiter
<i>Gen.</i>	<i>Jovis.</i>
<i>Dat.</i>	<i>Jovi.</i>
<i>Acc.</i>	<i>Jovem.</i>
<i>Voc.</i>	Jupiter.
<i>Abl.</i>	<i>Jove.</i>

2) Verbuiging van **Bōs** rund, stier, os, koe, gen. *bovis*. **Stam: bov.**

Singularis.

Pluralis.

<i>Nom.</i>	bos.	<i>Nom.</i>	bovēs.
<i>Gen.</i>	bovis.	<i>Gen.</i>	boom.
<i>Dat.</i>	bovi.	<i>Dat.</i>	bōbus of būbus.
<i>Acc.</i>	bovem.	<i>Acc.</i>	bovēs.
<i>Voc.</i>	bos.	<i>Voc.</i>	bovēs.
<i>Abl.</i>	bove.	<i>Abl.</i>	bōbus of būbus.

3) Verbuiging van **Vis** geweld.

Singularis.

Pluralis.

<i>Nom.</i>	vis.	—	't geweld.	<i>Nom.</i>	vires	—	de krachten.
<i>Gen.</i>	ontbreekt	—	—	<i>Gen.</i>	virium	—	{ van de krachten. der krachten
<i>Dat.</i>	ontbreekt	—	—	<i>Dat.</i>	viribus	—	{ aan de krachten. voor de krachten.
<i>Acc.</i>	vim.	—	't geweld.	<i>Acc.</i>	vires	—	de krachten.
<i>Voc.</i>	vis.	—	(o) geweld!	<i>Voc.</i>	vires	—	(o) krachten!
<i>Abl.</i>	vi.	—	{ met 't geweld. door 't geweld.	<i>Abl.</i>	viribus	—	{ met de krachten. door de krachten.

N.B. Verwissel **vis** niet met **vir** (2^e decl.) man.

IV.

- 1) Mare — *gen. pl.*: **marium**.
Animal — *gen. pl.*: **animalium**.
Calcar — *gen. pl.*: **calcarium**.
2. Nubēs — *gen.* nubīs (f.) — *gen. pl.*: **nubium** — wolk.
Cīvīs — *gen.* civis (m.) — *gen. pl.*: **civium** — burger.
Uitz. Sedēs — *gen.* sedis (f.) — *gen. pl.*: **sedum** — zetel.
Vatēs — *gen.* vatis (m.) — *gen. pl.*: **vatum** — profeet.
Canis — *gen.* canis (m.) — *gen. pl.*: **canum** — hond.
Juvenīs — *gen.* iuvenis (m.) — *gen. pl.*: **iuvenum** — jongeling.
- 3) Ars — *gen.* artis (f.) — *gen. pl.*: **artium** — kunst.
Arx — *gen.* arcis (f.) — *gen. pl.*: **arcium** — burcht.
Imber — *gen.* imbris (m.) — *gen. pl.*: **imbrium** — regenvlaag.
Nox — *gen.* noctis (f.) — *gen. pl.*: **noctium** — nacht.
Os — *gen.* ossis (n.) — *gen. pl.*: **ossium** — been, bot.
Uitz. Frater — *gen.* fratris (m.) — *gen. pl.*: **fratrum** — broeder.
Mater — *gen.* matris (f.) — *gen. pl.*: **matrum** — moeder.
Pater — *gen.* patris (m.) — *gen. pl.*: **patrum** — vader.
Parentes — *gen.* — (m.) — *gen. pl.*: **parentum** — ouders.
- 4) Faux strot — *gen.* faucís (f.) — *gen. pl.*: **faucium** — meerv. bergpas.
Līs — *gen.* litís (f.) — *gen. pl.*: **litium** — proces.
Mās — *gen.* mǎrís (m.) — *gen. pl.*: **mǎrium** — mannetje.
Mūs — *gen.* mūrís (m.) — *gen. pl.*: **mūrium** — muis.
Nix — *gen.* nivís (f.) — *gen. pl.*: **nīvium** — sneeuw(bui).

§ 8. Geslachtsregels der derde declinatie.

I. *Masculina.*

Hoofdregel: **Ō, or, ōs, er** zijn mascula;
Op **es** de **imparisyllaba**.

Uitzonderingen:

1. Op **ō**: De woorden op **do, go, io**
zijn *vrouwelijk*, zo ook **carō**;
Doch mannelijk: *ōrdō, scipiō*
Septentrionēs, pugiō.
2. Op **or**: *Neutra* zijn er *drie* op **or**:
Marmor, aequor en dan *cor*;
Feminini generis
Is slechts *arbor arbōris*.
3. Op **os**: *Vrouwelijk* zijn op **os**:
De slijpsteen: *cōs*, de bruidschat: *dōs*;
Onzijdig zijn op **os** alleen:
Ōs, ōris mond; *os, ossis*, been.
4. Op **er**: *Neutra* zijn er *vier* op **er**:
Cadāver, verber, iter, vēr.
5. Op **es**: *Onzijdig* is slechts *aes*.
(*Imparisyllaba*) Doch *vrouwelijk* *quiēs, requiēs*.
En *mercēs, seges, compedēs*.

II. *Feminina.*

Hoofdregel: Op **as**, op **aus**, op **x** en **is**.
Op **es**, in *genitivo* **is**.
Zijn **feminini generis**.
Een **consonant vóór** letter **s**
Maakt dat een woord meest **vrouwelijk** is.

§ 8. Geslachtsregels der derde declinatie.

Voorbeelden.

I. *Masculina.*

Sermō	(sermōnis)	patrius	— de moedertaal.
Color	(colōris)	albus	— de witte kleur.
Mōs	(mōris)	bonus	— de goede gewoonte.
Agger	(aggeris)	arduus	— de steile wal.
Paries	(parietis)	longus	— de lange muur (wand.)

Uitzonderingen:

1. Op **o**: Consuētūdō (consuetudinis) mala — de slechte gewoonte.
 Imago (imaginis) pulchra — de schone beeltenis.
 Legio (legionis) decima — 't tiende legioen.
 Carō (carnis) tostā — gebraden vleesch.
 Ōrdō (ordinis) certus — de bepaalde orde.
 Scīpio (scipiōnis) ligneus — de houten staf.
 Septentrīōnēs (septentrīōnum) — 't noorden.
 Pugio (pugionis) cruentus — de bloedige dolk.
2. Op **or**: Marmor (marmoris) Parium — 't Parisch marmer.
 Aequir (aequoris) vastum — 't uitgestrekte zeevlak.
 Cor (cordis) sanum — 't gezonde hart.
 Arbor (arbōris) alta — de hoge boom.
3. Op **os**: Cōs (cōtis) dura — de harde slijpsteen.
 Dōs (dōtis) magna — de grote bruidschat.
 Os (ōris) parvum — de kleine mond.
 Os (ossis) durum — 't harde been. (bot)
4. Op **er**: Cadaver (cadaveris) cruentum — 't bloedige lijk.
 Verbera (verberum) saeva — de gruwelijke zweepslagen.
 Iter (itineris) longum — de lange reis.
 Ver (vēris) amoenum — de lieflijke lente.
5. Op **es**: Aes (aēris) Corinthium — Corinthisch brons.
 Quiēs (quiētis) longa — de lange rust.
 Requiēs (requiētis) iucunda — de aangename ontspanning.
 Mercēs (mercēdis) annua — 't jaarlijks loon.
 Seges (segetis) fecunda — 't vruchtbare bouwland.
 Compedēs (compedum) ferreae — ijzeren voetboeien.

II. *Feminina.*

Aestās	(aestātis)	calida	— de warme zomer.
laus	(laudis)	bellica	— de krijgsgroem.
Navis	(navis)	longa	— het oorlogsschip.
Nubes	(nubis)	densa	— de dichte wolk.
frons	(frondis)	tenera	— 't jonge loof.
frons	(frontis)	parva	— 't kleine voorhoofd.
vox	(vōcis)	magna	— de luide stem.
nix	(nivis)	alta	— de diepe sneeuw.

Uitzonderingen:

1. Op **as**: *Mannelijk* is *as*. —
Neutrum echter *vās*.
2. Op **is**: Ieder woord op **nis** of **guis**.
Is *masculini* generis;
Daarbij *piscis, fascis, collis*
Lapis, mensis, pulvis, orbis.
3. Op **s** met *voorafgaande consonant*:
Mannelijk zijn: *fōns, mōns, pōns,*
dēns, oriens, occidens.
4. Op **x**:
Mannelijk zijn: *grex, gregis*
En de woorden op *ex, icis*.

III. *Neutra*.

Hoofdregel:

Onzijdig zijn de woorden op: **Ar, ur, us, men, e**
ma, c, l en t.

Uitzonderingen:

1. Op **l**: *Mannelijk* zijn: *sōl* en *sāl*.
2. Op **us**: *Vrouwelijk* zijn: de woorden op **us** gen. *ūtis*
en op **us** gen. *ūdis*.

Uitzonderingen:

1. Op **as**: **As** (assis) **Romanus** — de Romeinse as (een munt).
Vas (vāsis) **aureum** — de gouden vaas.

2. Op **is**: **Amnis** (amnis) **latus** — de brede stroom.
Cinis (cineris) **frigidus** — de koude asch.
Sanguis (sanguinis) **humanus** — mensenbloed.
unguis (unguis) **aduncus** — de gekromde nagel (klauw).
piscis (piscis) **pretiosus** — de kostbare visch.
fascis (fascis) **magnus** — de grote bundel.
Collis (collis) **arduus** — de steile heuvel.
lapis (lapidis) **durus** — de harde steen.
mēnsis (mensis) **Martius** — de maand Maart.
pulvis (pulveris) **siccus** — 't droge stof.
orbis (orbis) **tōtus** — de gehele kring.

3. Op **s** met *voorafgaande consonant*:
fōns (fontis) **frigidus** — de koude bron.
mōns (montis) **arduus** — de steile berg.
pōns (pontis) **lignus** — de houten brug.
dēns (dēntis) **cavus** — de holle tand.
oriēns (orientis) **ruber** — 't rode oosten.
occidēns (occidentis) **obscurus** — 't donkere westen.

4. Op **x**: **grex** (gregis) **magnus** — de grote kudde.
pollex (pollicis) **crassus** — de dikke duim.

III. *Neutra.*

Nomen	(nominis)	clarum	— de beroemde naam.
poēma	(poematis)	bonum	— 't goede gedicht.
calcar	(calcāris)	acūtum	— de scherpe spoor.
fulgur	(fulguris)	rapidum	— de snelle bliksem.
ebur	(eboris)	durum	— 't harde ivoor.
corpus	(corporis)	sanum	— 't gezonde lichaam.
munus	(muneris)	gratum	— 't aangename geschenk.
ius	(iuris)	sacrum	— 't heilige recht.
lac	(lactis)	concrētum	— de gestremde melk.
mare	(maris)	tranquillum	— de kalme zee.
mel	(mellis)	Atticum	— de Attische honig.
caput	(capitis)	magnum	— 't grote hoofd.

Uitzonderingen:

1. Op **l**: **sōl** (sōlis) **matutinus** — de morgenzon.
sāl (sālis) **maritimus** — 't zeezout (sales = geestigheden)

2. Op **us**: **salūs** (salūtis) **publica** — 't algemeen welzijn.
palūs (palūdis) **lata** — 't brede moeras.
pecus (pecudis) **tarda** — 't langzame schaap
(eig. een stuk vee)

pecus (pecoris) neutr. collectivum kleinvee = schapen.

§ 9. Overzicht van de substantiva der 3^e declinatie.

ALG. regel	Acc. sing.	Abl. sing.	Nom. pl. n.	Gen. pl.
	-em.	-e.	-a.	-um.
Uitzonderingen	-im. (2)	-i. (3) behalve rete.	-ia. (1)	-ium. (4) 2) behalve? 3) behalve?

§ 10. De adiectiva der derde declinatie.

- I. Hoeveel *uitgangen* hebben de adiectiva der *derde declinatie*?
1) Enige adi. der 3e declinatie hebben **drie**, 2) andere **twee**, 3) nog andere slechts **één** *uitgang* voor de *drie* geslachten.
- II. Welke adi. der 3e decl. hebben **drie** uitgangen?
Acht adi. op **er**, die **is** hebben voor 't *fem.* en **e** voor 't *neutrum*.

<i>Masculinum.</i>	<i>Femininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
-er ācer	-is ācris	-e ācre scherp.
- III. Welke adi. hebben **twee** uitgangen?
Alle adi. op **is**, die voor 't *fem.* *niet* veranderen en voor 't *neutrum* **is** in **e** veranderen.

<i>Masculinum.</i>	<i>Femininum.</i>	<i>Neutrum.</i>
-is fortis	-is fortis	-e forte dapper.
- IV. Welke adi. hebben **één** uitgang?
Alle overige adi.; dus alle adi., die **niet** uitgaan op **us**, **er** of **is** en de adi. **vetus**—oud en **pauper**—arm.
- V. Waarin **verschilt** de declinatie van de *adi.* van de 3e decl. van die der *substantiva*?

Behoudens enige uitzonderingen hebben:

1. De **subst.** in de *abl. sing.* **-e**, de **adi.** **-i**.
2. De **subst.** in de *gen. plur.* **-um**, de **adi.** **-ium**.
3. De **subst.** neutra in de *nom. pl.* **a**, de **adi.** **-ia**.

I. De adiectiva der 3^e decl. op **-ER**.

- I. Enige (**8**) adiectiva op **-er** worden verbogen volgens de 3^e *declinatie*, hebben voor 't *femininum* de uitgang **-is**, voor 't *neutrum* **-e**.
- II. Voor 't *masculinum* en *femininum* worden ze verbogen als de *subst.* masc. en fem. der 3^e decl.; voor 't *neutrum*, als de *subst.* neutra.

- III. 1) In de **abl. sing.** hebben de *adi.* de uitgang **-i.**
 2) In de **nom., acc., voc. pl. neutr.** „ „ **-ia.**
 3) In de **gen. pl.** . . . „ „ **-ium.**

IV. Deze 8 *adi.* zijn:

Acer — *alacer* — *equester.*
Celer — *celeber* — *pedester.*

Saluber en *volucer.*

<i>Masc.</i>		<i>Fem.</i>		<i>Neutr.</i>	
Acer	—	acris	—	acre	— scherp.
Alācer	—	alācris	—	alācre	— levendig.
Equester	—	equestris	—	equestre	— de ruitery betreffend.
Celer	—	celēris	—	celēre	— vlug.
Celēber	—	celēbris	—	celēbre	— beroemd.
pedester	—	pedestris	—	pedestre	— 't voetvolk betreffend.
Salūber	—	salūbris	—	salūbre	— heilzaam.
Volūcer	—	volūcris	—	volūcre	— gevleugeld.

Voorbeeld van verbuiging.

Ācer, gen. *ācris*. Stam: **ācr**.

Singularis.

Pluralis.

	<i>Masc.</i>	<i>Fem.</i>	<i>Neutr.</i>		<i>Masc.</i>	<i>Fem.</i>	<i>Neutr.</i>
<i>Nom.</i>	ācer	ācris	ācre	<i>Nom.</i>	ācrēs	ācrēs	ācria
<i>Gen.</i>	ācris	ācris	ācris	<i>Gen.</i>	ācrium	ācrium	ācrium
<i>Dat.</i>	ācrī	ācrī	ācrī	<i>Dat.</i>	ācribus	ācribus	ācribus
<i>Acc.</i>	ācrem	ācrem	ācre	<i>Acc.</i>	ācrēs	ācrēs	ācria
<i>Voc.</i>	ācer	ācris	ācre	<i>Voc.</i>	ācrēs	ācrēs	ācria
<i>Abl.</i>	ācrī	ācrī	ācrī	<i>Abl.</i>	ācribus	ācribus	ācribus

II. De adiectiva der 3^e decl. op **-IS**.

- I. De *adi.* op **-is** hebben *dezelfde* uitgang voor 't *masc.* en 't *fem.*; voor 't *neutrum* verandert men **-is** in **-e**.
- II. 1) In de **abl. sing.** hebben deze *adi.* de uitgang **-i.**
 2) In de **nom., acc., voc. pl. neutr.** „ „ **-ia.**
 3) In de **gen. pl.** . . . „ „ **-ium.**

Voorbeeld van verbuiging.

Fortis gen. *fortis*. Stam: **fort**.

Singularis.

Pluralis.

	<i>Masc.</i>	<i>Fem.</i>	<i>Neutr.</i>		<i>Masc.</i>	<i>Fem.</i>	<i>Neutr.</i>
<i>Nom.</i>	fortis	fortis	forte	<i>Nom.</i>	fortēs	fortēs	fortia
<i>Gen.</i>	fortis	fortis	fortis	<i>Gen.</i>	fortium	fortium	fortium
<i>Dat.</i>	fortī	fortī	fortī	<i>Dat.</i>	fortibus	fortibus	fortibus
<i>Acc.</i>	fortem	fortem	forte	<i>Acc.</i>	fortēs	fortēs	fortia
<i>Voc.</i>	fortis	fortis	forte	<i>Voc.</i>	fortēs	fortēs	fortia
<i>Abl.</i>	fortī	fortī	fortī	<i>Abl.</i>	fortibus	fortibus	fortibus

III. De adiectiva der 3e decl. van ÉÉN uitgang.

- I. Alle adi., die **niet** uitgaan op **-us**, **-er** of **-is**, hebben slechts **één** uitgang voor de **drie** geslachten, benevens **vetus** en **pauper**.
- II. Men heeft er dus slechts op te letten, of ze *masc.*, *fem.* of *neutrum* zijn. De *masc.* en *fem.* worden verbogen als de *subst.* masc. en fem. (zijn dus *hetzelfde*,) de *neutra*, als de *subst.* neutra.
- III.
 - 1) In de **abl. sing.** hebben deze adi. **-i**.
 - 2) In de **nom., acc. voc. pl. neutr.** **-ia**
 - 3) In de **gen. pl.** **-ium**.

Voorbeeld van verbuiging.

Fēlix — gelukkig — gen. sing. fēlicis. *Stam*: Fēlic.

<i>Singularis.</i>			<i>Pluralis.</i>		
	<i>Masc.</i>	<i>Fem.</i>	<i>Neutr.</i>		
<i>Nom.</i>	fēlix	fēlix	fēlix	<i>Nom.</i>	fēlicēs fēlicēs fēlicia
<i>Gen.</i>	fēlicis	fēlicis	felicis	<i>Gen.</i>	fēlicium fēlicium fēlicium
<i>Dat.</i>	fēlicī	fēlicī	fēlicī	<i>Dat.</i>	fēlicibus fēlicibus fēlicibus
<i>Acc.</i>	fēlicem	fēlicem	fēlix	<i>Acc.</i>	fēlicēs fēlicēs fēlicia
<i>Voc.</i>	fēlix	fēlix	fēlix	<i>Voc.</i>	fēlicēs fēlicēs fēlicia
<i>Abl.</i>	fēlicī	fēlicī	fēlicī	<i>Abl.</i>	fēlicibus fēlicibus fēlicibus

Opm. 1) De volgende adiectiva hebben:

in de **abl. sing.** **-e**
 in de **nom., acc. voc. pl. neutr.** **-a**
 in de **gen. pl.** **-um**

	<i>Gen.</i>		<i>Abl. sing</i>	<i>N. pl.</i>	<i>Gen. pl.</i>
Vetus	- veteris	- oud	- vetere	- vetera	- veterum
Pauper	- pauperis	- arm	- paupere	- ontbr.	- pauperum
Dives	- divitis	- rijk	- divite	- ontbr.	- divitum.
Princeps	- principis	- de voornaamste	- principe	- ontbr.	- principum.
Particeps	- participis	- deelachtig	- participe	- ontbr.	- participum.
Compos	- compotis	- machtig	- compote	- ontbr.	- compotum.
		meester			

2) De volgende adiectiva hebben:

in den **abl. sing.** **-i**.
 maar in den **gen. plur.** **-um**.

	<i>Gen.</i>		<i>Abl. sing.</i>	<i>N. pl.</i>	<i>Gen. pl.</i>
Inops	- inopis	- arm	- inopi	- ontbr.	- inopum.
Memor	- memoris	- gedachtig	- memori	- ontbr.	- memorum.
Supplex	- supplicis	- smekend	- supplici	- ontbr.	- supplicum.

§ II. Overzicht over de Adiectiva.

I. Overzicht over de Adi. der 3^e decl.

Alg. regel	Abl. sing.	Nom. pl. n.	Gen. pl.
	-i.	-ia	-ium
Uitzonderingen	-e (6)	-a (1)	-um (9)

II. Overzicht over **alle** adiectiva.

M. F. N.

- A. Adi van **3 uitgangen**: 1) **us — a — um.** 2e decl.
 2) **er — a — um.**
 3) **er — is — e.** — 3e decl.
- B. Adi. van **2 uitgangen**: **is — is — e.** — 3e decl.
- C. Adi. van **één uitgang**: de **rest — vetus en pauper** — 3e decl.

§ 12. De vierde Declinatie.

(U — declinatie.)

Welke subst. worden verbogen volgens de *vierde declinatie*?

De substantiva, die in de **gen. sing.** uitgaan op **-us**.

De **nom.** gaat uit op **-us** of **-u**.

Voorbeeld van verbuiging.

Singularis.

<i>Nom.</i> frūctus	—	de vrucht.
<i>Gen.</i> frūctūs	—	{ van de vrucht. der vrucht.
<i>Dat.</i> frūctui	—	{ aan de vrucht. voor de vrucht. de vrucht.
<i>Acc.</i> frūctum	—	de vrucht.
<i>Voc.</i> frūctus	—	(o) vrucht!
<i>Abl.</i> frūctū	—	{ met de vrucht. door de vrucht.

Pluralis.

<i>Nom.</i> frūctūs	—	de vruchten.
<i>Gen.</i> frūctuum	—	{ van de vruchten. der vruchten.
<i>Dat.</i> frūctibus	—	{ aan de vruchten. voor de vruchten.
<i>Acc.</i> frūctūs	—	de vruchten.
<i>Voc.</i> frūctūs	—	(o) vruchten!
<i>Abl.</i> frūctibus	—	{ met de vruchten. door de vruchten.

<i>Nom.</i> cornū	—	de horen.
<i>Gen.</i> cornūs	—	{ van de horen. des horens.
<i>Dat.</i> cornū	—	{ aan de horen. voor de horen. de horen.
<i>Acc.</i> cornū	—	de horen.
<i>Voc.</i> cornū	—	(o) horen!
<i>Abl.</i> cornū	—	{ met de horen. door de horen.

<i>Nom.</i> cornua	—	de horens.
<i>Gen.</i> cornuum	—	{ van de horens. der horens.
<i>Dat.</i> cornibus	—	{ aan de horens. voor de horens.
<i>Acc.</i> cornua	—	de horens.
<i>Voc.</i> cornua	—	(o) horens!
<i>Abl.</i> cornibus	—	{ met de horens. door de horens.

- Opm.* 1. In de **dat.** en **abl. plur.** hebben **ubus** in plaats van **ibus**:
artus (plur. de ledematen) **artubus**.
tribus (volksafdeeling) **tribubus**.
2. **Domus**, huis, vormt de **abl. sing.**, de **gen.** en **acc. plur.** naar de 2^e declinatie.

Verbuiging.

<i>Singularis.</i>		<i>Pluralis.</i>	
<i>Nom.</i>	domus — 't huis.	<i>Nom.</i>	domūs — de huizen.
<i>Gen.</i>	domūs — van 't huis.	<i>Gen.</i>	domōrum { van de huizen. (ook domuum) — { der huizen.
<i>Dat.</i>	domuī — { aan 't huis. voor 't huis. 't huis.	<i>Dat.</i>	domibus — { aan de huizen. voor de huizen.
<i>Acc.</i>	domum — het huis.	<i>Acc.</i>	domōs — de huizen.
<i>Voc.</i>	domus — (o) huis!	<i>Voc.</i>	domūs — (o) huizen!
<i>Abl.</i>	domō — { met het huis. door het huis.	<i>Abl.</i>	domibus — { met de huizen. door de huizen.

3. Men lette nog op:
domī — te huis; **domum** — naar huis; **domō** — van huis.
4. De uitgangen, die men bij de verbuiging van **domus** **niet** mag gebruiken, zijn vervat in het volgende versje:
Tolle **me, mu, mi, mis**.
Si declinare domus vis.

5. Van welk **geslacht** zijn de subst. der 4^e declinatie?
De subst. der 4^e decl. op **us** zijn **masculina**: de subst. op **u** zijn **neutra**.

- Uitz.** 1. De namen van *vrouwelijke* personen: bijv. **anus** — 't oude wijf.
2. De namen van *bomen*: bijv. **ficus** — de vijgeboom
quercus — de eikeboom.
3. De woorden: *Domus, manus, porticus,*
Acus, idus en *tribus*.
domus (f.) — huis **acus** (f.) — naald.
manus (f.) — hand **īdūs**, (*iduum*) f. pl.
de 13^e (of 15^e) dag der maand.
porticus (f.) — zuilengang **tribus** (f.) — volksafdeling.

§ 13. De vijfde declinatie.

(E — declinatie.)

- Welke subst. worden verbogen volgens de *viijfde* declinatie?
De subst. die in de **gen. sing** op **ei** uitgaan.
De **nom.** gaat uit op **es**.

Voorbeeld van verbuiging.

	<i>Singularis.</i>		<i>Pluralis.</i>
<i>Nom.</i> diēs	— de dag.	<i>Nom.</i> diēs	— de dagen.
<i>Gen.</i> diēī	— { van de dag. des daags.	<i>Gen.</i> diērum	— { van de dagen. der dagen.
<i>Dat.</i> diēī	— { aan de dag. voor de dag. de dag.	<i>Dat.</i> diēbus	— { aan de dagen. voor de dagen.
<i>Acc.</i> diem	— de dag.	<i>Acc.</i> diēs	— de dagen.
<i>Voc.</i> diēs	— (o) dag!	<i>Voc.</i> diēs	— (o) dagen!
<i>Abl.</i> diē	— { met de dag. door de dag.	<i>Abl.</i> diēbus	— { met de dagen. door de dagen.

Opm. 1. De **e** in de *gen.* en *dat. sing.* is na **i lang**, na consonanten *kort*: diēī, doch fidēs (trouw) fidēī; spēs (hoop) spēī.

2. Van welk **geslacht** zijn de subst. der 5^e decl.?
De subst. der 5^e decl. zijn **feminina**.

Uitz. Diēs en meridiēs zijn **masculina**.

Diēs is echter **feminina** in 't **sing.** in de betekenis van: **termijn**; bijv. dies constituta: de bepaalde termijn; of wanneer het een onbepaald tijdsverloop te kennen geeft.

Meridiēs, meridiēī (m.) middag.

§ 14. Onregelmatige Declinatie.

I. Defectiva numero.

Defectiva numero zijn substantiva, welke slechts in **één** numerus voorkomen.

1) **Singularia tantum**. Daartoe behoren wegens hun betekenis woorden als: Rōma, aurum, iustitia, vulgus enz.

Men lette ook op:

ius iurandum gen. iuris iurandi eed.

2) **Pluralia tantum**. Daartoe behoren:

a) Vele *geographische* namen:

Athēnae, gen. Athenarum.

Syrācūsae, gen. Syracusarum.

Thēbae, gen. Thebarum.

Argi, gen. Argōrum (Argos.)

b) Vele *appellativa*:

Angustiae — bergpas, verlegenheid.

Insidiae — hinderlaag.

Liberi — kinderen.

Arma gen. armorum — wapenen.

Dīvitiae — rijkdom.

Castra gen. castrorum — legerplaats.

Verbera gen. verberum zweepslagen.

Moenia gen. moenium — vestingmuur

III. Vele nomina zijn slechts in een *bepaalde* beteekenis *pluralia tantum*.

Cōpia	— voorraad, overvloed.	Cōpiae	— troepen.
Littera	— letter.	Litterae	— brief, wetenschappen
Opera	— moeite.	Operae (fem.)	— werklieden.
Auxilium	— hulp.	Auxilia	— hulpstroepen.
Rōstrum	— sneb, snavel.	Rōstra	— de spreektribune. op 't forum.
Mōs	— gewoonte.	Mōrēs	— karakter.

II. *Defectiva casibus*.

Defectiva casibus zijn nomina, die *niet* in *alle* naamvallen worden gebruikt:

Vis — vim — vis — vi.

Nom. **Nemo** — niemand (= ne homo)

Gen. *nullius*

Dat. *nēmini*

Acc. *nēmīnem*

Voc. *nemo*

Abl. (*ā*) *nullō*

Nom. **nihil** — niets.

Gen. *nullius rei*.

Dat. *nulli rei*.

Acc. *nihil*.

Voc. *nihil*.

Abl. *nulla rē*.

§ 15. Trappen van vergelijking.

I. Er zijn *drie* trappen van vergelijking:

- 1) Stellende trap: gradus **positivus**.
- 2) Vergrotende trap: gradus **comparativus**.
- 3) Overtreffende trap: gradus **superlativus**.

II. Hoe wordt de **comparativus** gevormd?

De *Compar.* wordt gevormd door de *uitgang* van de **gen. sing.** te veranderen in **ior**.

Bijv. Altus gen. alti **comp. altior**.

Acer gen. acris **comp. acrior**.

III. Hoe wordt de **superlativus** gevormd?

De *superlativus* wordt gevormd door de *uitgang* van de **gen. sing.** te veranderen in **issimus**.

Bijv. altus gen. alti **superl. altissimus**.

Uitzonderingen:

- 1) Woorden op **er** vormen de *comparativus* *regelmatig*; de **superlativus** echter wordt gevormd door de *uitgang* **er** te veranderen in **errimus**.

Bijv. pulcher gen. pulchri *comp. pulchrior*; **Sup. pulcherrimus**.

Zoo ook: **Vetus** (stam veter-) < *vetustior* > **veterrimus**.

2) Adiectiva op **ilis** vormen de comparativus **regelmatic**.

De **superlativus** echter wordt gevormd:

- a) bij **4** adi **regelmatic**: amabilis — beminnelijk
fertilis — vruchtbaar
nobilis — voornaam
utilis — nuttig

- b) bij **6** adi. **onregelmatic**: nl. door **ilis** te veranderen in **illimus**.

facilis gemakkelijk
difficilis moeielijk
similis gelijk
dissimilis ongelijk
humilis laag
gracilis slank
bijv. facilis — *facilior* **facillimus**

- c) Bij de *andere* adi. op **ilis** wordt de *superl.* omschreven door **maxime**.

Bijv. Admirabilis — admirabilior — *maxime* admirabilis.

- 3) De adiectiva op **-dicus**, **-ficus**, **-volus** vormen de *comparatief* door de uitgang van de *gen. sing.* te veranderen in **entior**, de *superl.* in **entissimus**.

Malédicus — maledicentior — maledicentissimus — kwaadsprekend
Māgnificus — magnificentior — magnificentissimus — prachtig
Benévolus — benevolentior — benevolentissimus — welwillend

- 4) De adiectiva, die vóór *us* een **klinker** hebben worden *omschreven*:

de *comparativus* door **magis**

de *superlativus* door **maxime**

bijv. pius — comp. **magis pius** — superl. **maxime pius**.

Uitz.: De adi op **quus** zijn *regelmatic*.

bijv. antīquus — antīquior — antiquissimus oud.

- 5) Geheel onregelmatic zijn:

bonus — melior — optimus — goed
malus — pēior — pessimus — slecht
māgnus — māior — maximus — groot
parvus — minor — minimus — klein
multus — plūs meer (*neutr.*) -plurimus — veel
plūres plūra (*gen. pl. plurium.*)
propinquus — propior — proximus — naburig.

IV. Hoe worden de a) *compar.* en b) *superl.* verbogen?

a) De **compar.** wordt verbogen als de adiectiva der 3^e decl., maar hebben:

in *abl. sing.* **e**; in de *nom. pl. neutrum* **a**; in de *gen. pl.* **um**.

't *Neutrum* vindt men door **ior** te veranderen in **ius**.

b) De **superl.** als de adi. der 1^e en 2^e decl., dus als *bonus*.

Voorbeeld van verbuiging.

<i>Singularis.</i>			<i>Pluralis.</i>		
<i>Masc.</i>	<i>Fem.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc.</i>	<i>Fem.</i>	<i>Neutr.</i>
<i>Nom.</i> altior	altior	altius	<i>Nom.</i> altiores	altiores	altiora
<i>Gen.</i> altiōris	altiōris	altiōris	<i>Gen.</i> altiorum	altiorum	altiorum
<i>Dat.</i> altiori	altiori	altiori	<i>Dat.</i> altioribus	altioribus	altioribus
<i>Acc.</i> altiozem	altiozem	altius	<i>Acc.</i> altiores	altiores	altiora
<i>Voc.</i> altior	altior	altius	<i>Voc.</i> altiores	altiores	altiora
<i>Abl.</i> altiore	altiore	altiore	<i>Abl.</i> altioribus	altioribus	altioribus

§ 15. **De Adverbia.**

- I. Gelijk de *adiectiva* dienen ter bepaling van *substantiva*, zoo dienen de **adverbia** (bijwoorden) ter bepaling van *verba* (werkwoorden), *adiectiva* en *andere adverbia*.
- II. De *adverbia* zijn of *afgeleide* (**derivata**) of *oorspronkelijke* (**primitiva**). De **primitiva** zijn die, welke **niet** van andere woorden kunnen worden afgeleid, bijv. *non*, *haud* — niet; *cras* — morgen; *iam* — reeds enz.
- III. Hoe worden de **adverbia derivata** gevormd?
 1. De adiectiva der 2^e decl. $\left(\begin{array}{l} \text{us} \\ \text{er} \end{array} \right. - a - um$) vormen 't adverbium door $\left(\begin{array}{l} \text{us} \\ \text{er} \end{array} \right. - a - um$) de **i** van *gen. sing.* in **ē** te veranderen.
 bijv. *longus* — *gen. sing.* — *longī*; adverbium — *longē*.
pulcher — *gen. sing.* — *pulchrī*; adverbium — *pulchrē*.
 2. De adiectiva van de 3^e decl. vormen 't adverbium door **is** van de *gen. sing.* in **iter** te veranderen.
 bijv. *celer* — *gen. sing.* — *celeris*; adverbium — **celeriter**.
fortis — *gen. sing.* — *fortis*; adverbium — **fortiter**.
felix — *gen. sing.* — *felicis*; adverbium — **feliciter**.

Uitzonderingen:

1. De adiectiva, die eindigen op **ns** en **rs** vormen 't adverbium door **er** achter de stam te zetten.
 bijv. *sapiens* — stam *sapient*; adverbium **sapienter**.
sollers — stam *sollert*; adverbium **sollenter**.

2. De *acc. sing.* van 't *neutrum* wordt gebruikt als *adverbium* bij:

<i>a.</i> multum — veel (zeer).	nimum — te zeer (nimis).
paulum — weinig.	parum — te weinig.
ceterum — overigens.	plerumque — meestal.
<i>b.</i> facile — gemakkelijk.	nōn facile — moeielijk (zelden difficiliter of difficulter.)
impūne — ongestraft.	sublīme — hoog.
recens — pas.	

3. De *abl. sing.* van 't *neutrum* op *o* wordt gebruikt als *adverbium* bij:

citō	— snel	consultō	— met opzet	
continuō	— onmiddellijk	crēbō	— dikwijls.	
falso	— valselijk	fortuītō	— toevallig	
meritō	— met recht (meritissimo)	immeritō	— onverdiend, ten onrechte	
necessāriō	— noodzakelijk	perpetuō	— bestendig	
rārō	— zelden	sēcrētō	— heimelijk	
sēdulō	— ijverig	subitō	— plotseling	
tūtō	— veilig (tutissimō)			
certō zeker	(certō sciō ik weet 't zeker	{	certē — ten minste, althans	
vērō	— waarlijk; echter			vērē — overeenkomstig de
	(staat altijd op de 2 ^e plaats)			waarheid; inderdaad.

4. Onregelmatig zijn gevormd:

benē — goed.	
aliter — anders,	temere — zonder reden, zonder grond
audacter — stoutmoedig.	

IV. Hoe worden de **comparativus** en **superlativus** der adverbia gevormd?

Als *comparativus* der adverbia dient de **acc. sing. neutr.** van de *compar.* der *adiectiva*; als *superlativus* de **superlativus** der *adiectiva*, met *verandering* van de uitgang **us** in **ē**.

Bijv.	Longē — compar. longius — superl. longissimē.
	Pulchrē — compar. pulchrius — superl. pulcherrimē.
	Celeriter — compar. celerius — superl. celerrimē.
	Sapienter — compar. sapientius — superl. sapientissimē.

V. **Onregelmatige comparatio:**

multum	veel	plūs	plurimum.	
nōn multum	weinig	minus	minime	— 't minst, geenszins
māgnopere	zeer	magis	māximē	't meest.
magno opere			māximō opere	

diū lang	diūtius	diūtissimē
saepe dikwijls	saepius	saepissimē
(pōtis)	potius liever	potissimum hoofdzakelijk.
satis genoeg	satius (est)	
	(het is) beter	
secus anders	(nihilō) setius	
	desniettemin.	

§ 17. De Numeralia.

De telwoorden worden verdeeld in:

I. Adiectiva numerālia:

- cardinalia** — hoofdgetallen, (antwoordende op de vraag: *hoeveel*?)
- ordinālia** — ranggetallen, (antwoordende op de vraag: de *hoeveelste*?)
- distribūtiva** — verdeelingsgetallen, (antwoordende op de vraag: *hoeveel telkens*? *hoeveel ieder*?)

II. Adverbia numeralia — bijwoordelijke telwoorden (antwoordende op de vraag *hoe dikwijls*? *hoeveel maal*?)

Overzicht der telwoorden.

Cardinalia.	Ordinalia.	
1. ūnus-a-um één	primus-a-um de eerste	I
2. duo-ae-o	secundus of alter	II
3. tres-tria	tertius	III
4. quattuor	quārtus	IV (IIII)
5. quīnque	quintus	V
6. sex	sextus	VI
7. septem	septimus	VII
8. octō	octāvus	VIII
9. novem	nōnus	IX (VIIII)
10. decem	decimus	X
11. ūndecim	ūndecimus	XI
12. duōdecim	duodecimus	XII
13. trēdecim	tertius decimus	XIII
14. quattuordecim	quārtus decimus	XIV
15. quīndecim	quīntus decimus	XV
16. sēdecim	sextus decimus	XVI
17. septendecim (decem et septem)	septimus decimus	XVII
18. duodēvigintī (decem et octo)	duodēvicēsimus	XVIII
19. ūndēvigintī (decem et novem)	undēvicēsimus	XIX
20. vigintī	vīcēsimus	XX
21. vīgintī ūnus	vīcēsimus prīmus	XXI

Cardinalia.	Ordinalia.	
22. vīgintī duo	vīcēsīmus alter	XXII
28. duodētrīgintā	duodētricēsīmus	XXVIII
29. ūndētrīgintā	ūndētricēsīmus	XXIX
30. trīginta	trīcēsīmus	XXX
40. quadrāgintā	quadrāgēsīmus	XL
50. quīnquāgintā	quīnquagesīmus	L
60. sexāgintā	sexāgēsīmus	LX
70. septuāgintā	septuāgēsīmus	LXX
80. octōgintā	octōgēsīmus	LXXX
90. nōnāgintā	nōnāgēsīmus	XC
100. centum	centēsīmus	C
101. centum (et) ūnus	centēsīmus (et) primus	CI
200. ducenti-ae-a	<i>ducentesīmus</i>	CC
300. trecenti-ae-a	<i>trecentesīmus</i>	CCC
400. quadrīngenti-ae-a	quadrīngentēsīmus	CD
500. quīngenti-ae-a	quīngentēsīmus	D (eig. IↃ)
600. sescenti-ae-a	<i>sescentēsīmus</i>	DC
700. septīngenti-ae-a	septīngentēsīmus	DCC
800. octīngenti-ae-a	octīngentēsīmus	DCCC
900. nōngenti-ae-a	nōngentēsīmus	DCCCC
1000. mīlle	mīllēsīmus	M (CIↃ)
5000. quinque mīlia	quīnquiēs mīllēsīmus	IↃↃ
100000. centum mīlia	centiēs mīllēsīmus	CCCCIↃↃↃ
1000000. deciēs centēna mīlia	deciēs centiēs mīllēsīmus	CCCCIↃↃↃↃ
Distributiva.	Adverbia numeralia	
1. singuli-ae-a telkens een	semel eenmaal	
2. bīnī-ae-a	bis	
3. ternī (trīnī)	ter	
4. quaterni	quater	
5. quīni	quīnquiēs	
6. sēni	sexiēs	
7. septēni	septiēs	
8. octōni	octiēs	
9. novēni	noviēs	
10. dēni	deciēs	

Opmerkingen bij 't gebruik der telwoorden.

I. Volgorde bij samengestelde telwoorden.

- Bij de getallen van **21-99** gaat het grootste *zonder et* voorop.
36 = trīgintā sex; de 36ste tricēsīmus sextus.
- De met **8** en **9** samengestelde tientallen worden gewoonlijk uitgedrukt door 1 en 2 van 't volgende tiental af te trekken.

38 = duodequadrāginta (duodequadrāgēsimus.)

39 = ūndēquadrāgintā (undēquadrāgēsimus.)

- c) Bij getallen **boven 100** gaat steeds het grootste getal voorop, 't kleinste volgt. Komt er achter de honderdtallen een tiental **of** een eenheid, dan kan **et** ingelast of weggelaten worden; volgt er een tiental **en** een eenheid, dan laat men **et** weg.

127 = centum viginti septem.

108 = centum (et) octo.

2222 = duo mīlia (et) ducenti viginti duo.

In 't jaar 1926 = anno millēsimo nōngentesimo vicēsimo sexto.

N.B. Bij jaartallen gebruikt men **ranggetallen**.

- d) een en twintig mensen is: homines vīginti unus.

- e) 220 jaren: ducenti anni **et** viginti.

Dus: wanneer tussen honderdtallen en tientallen (of eenheden) een substantivum wordt gevoegd, dan moet **et** ingelast worden.

II. **Declinatie.** Van de *cardinalia* worden verbogen *unus*, *duo*, *tres*, de honderden (behalve *centum*) en de pluralis *mīlia*.

	<i>M.</i>	<i>F.</i>	<i>N.</i>		<i>M.</i>	<i>F.</i>	<i>N.</i>
<i>Nom.</i>	ūnus	ūna	ūnum		duo	duae	duo
<i>Gen.</i>	ūnius	unius	unius		duōrum	duārum	duōrum
<i>Dat.</i>	ūnī	ūnī	ūnī		duōbus	duābus	duōbus
<i>Acc.</i>	ūnum	ūnam	ūnum		duōs (duo)	duās	duo
<i>Abl.</i>	ūnō	ūnā	ūnō		duōbus	duābus	duōbus

	<i>M.</i>	<i>F.</i>	<i>N.</i>	
<i>Nom.</i>	trēs	trēs	tria	mīlia
<i>Gen.</i>	trium	trium	trium	mīlium
<i>Dat.</i>	tribus	tribus	tribus	mīlibus
<i>Acc.</i>	trēs	trēs	tria	mīlia
<i>Abl.</i>	tribus	tribus	tribus	mīlibus

Evenals *duo* wordt verbogen *ambō-ae-o* (beide(n)). In verbindingen als *duodeviginti* blijft ook 't eerste lid in de verbuiging onveranderd.

III. **Mille** is een *onverbuigbaar* adiectivum, de pluralis een **verbuigbaar substantivum** (= duizendtal), dat als zodanig de *genitivus* regeert.

1000 man = mīlle mīlites.

3000 man = tria mīlia militum.

3500 man = 1) tria mīlia militum et quīngenti

2) militum tria mīlia (et) quīngenti

3) tria mīlia (et) quīngenti milites.

N.B. 't Woord, dat bij milia staat, zet men in de **genitivus**, als:

1) het aan milia **voorafgaat** of 2) **onmiddellijk** erop volgt.

dus: met 3500 man: 1) cum militum tribus milibus quingentis

2) cum tribus milibus militum et quingentis

3) cum tribus milibus quingentis milit**IBUS**.

IV. De **distributiva** worden gebruikt:

a) waar in 't Nederlands kan staan: *ieder, telkens* (vandaar ook bij de vermenigvuldiging met bijwoordelijke telwoorden.)

Ariovistus et Caesar **dēnos** equites adduxerunt.

Ariovistus en Caesar brachten (ieder) tien ruiters mee.

Quot **sunt** bis bīna? Hoeveel is tweemaal 2?

Bis bīna sunt quattuor. Tweemaal twee is vier.

Ter centēna sunt trecenta. Driemaal honderd is driehonderd.

Ter centēna milites sunt trecenti. Driemaal honderd soldaten zijn driehonderd soldaten.

b) In verbinding met de **pluralia tantum**, wanneer deze een enkelvoud aanduiden; echter zegt men steeds **ūni** en **trīni**.

Una, bina, trina, quaterna castra: 1, 2, 3, 4 legerplaatsen.

een brief: ūnae litterae	<i>telkens</i> één brief	{ singulae
een letter: una littera	<i>telkens</i> één letter	{ litterae
drie brieven: trinae litterae	<i>telkens</i> drie brieven	{ ternae
drie letters: trēs litterae	<i>telkens</i> drie letters	{ litterae
twee (vier enz.) brieven	bīnae (quaternae enz.) litterae	
twee (vier enz.) letters	duae (quattuor enz.) litterae	
<i>telkens</i> twee (vier enz.) brieven	binae (quaternae enz.)	
<i>telkens</i> twee (vier enz.) letters	litterae.	

V. De **multiplicātiva** (op de vraag: *hoeveelvoudig*?)

zijn adiectiva van **één** uitgang op **-plex** (gen. *plicis*)

<i>simplex</i>	enkelvoudig	<i>quadruplex</i>	viervoudig
<i>duplex</i>	tweevoudig	<i>quincuplex</i>	vijfvoudig
<i>triplex</i>	drievoudig	<i>decemplex</i>	tienvoudig

VI. Als bijwoordelijke telwoorden verdienen vermelding:

primum — **iterum** — **tertium** — **postrēmum**, voor de eerste — tweede — derde — laatste maal.

primum — *deinde* — *tum* — *postremo* (*dēnique*) ten eerste — ten tweede — ten derde — ten slotte.

primō (*initiō*) eerst, in den beginne — *postea*, later — *postrēmō* (*ad extrēmum*) in 't eind.

DERDE HOOFDSTUK.

§ 18. Voornaamwoorden.

(*Prōnōmina.*)

Pronomen is samengesteld uit *pro* — voor en *nomen* — naamwoord. De Pronomina dienen ter *vervanging* of *bepaling* van een *Substantivum*. Men heeft:

1) Prōnōmina persōnālia	—	persoonlijke voornaamwoorden.
2) Prōnōmina possessīva	—	bezittelijke voornaamwoorden.
3) Prōnōmina dēmōnstrātīva	—	aanwijzende voornaamwoorden.
4) Prōnōmina dēterminātīva	—	bepalende voornaamwoorden.
5) Prōnōmina relatīva	—	betrekkelijke voornaamwoorden.
6) Prōnōmina interrogātīva	—	vragende voornaamwoorden.
7) Prōnōmina indēfīnīta	—	onbepaalde voornaamwoorden.

I. Prōnōmina persōnālia.

(*Persoonlijke voornaamwoorden.*)

De prōnōmina *personalia* worden verbogen als volgt:

Singularis.

1ste persoon.

2^e persoon.

3^e persoon.

(**reflexief**)

<i>Nom.</i> <i>ego</i> — ik <i>Gen.</i> <i>mei</i> — mijner <i>Dat.</i> <i>mihi</i> — aan mij <i>Acc.</i> <i>mē</i> — mij <i>Abl.</i> { <i>(a) me</i> — door mij <i>mecum</i> — met mij	<i>Nom.</i> <i>tu</i> — gij <i>Gen.</i> <i>tui</i> — uwer <i>Dat.</i> <i>tibi</i> — aan u <i>Acc.</i> <i>tē</i> — u <i>Abl.</i> { <i>(a) te</i> — door u <i>tecum</i> — met u	<i>Nom.</i> (<i>ontbreekt</i>) <i>Gen.</i> <i>sui</i> — van zich <i>Dat.</i> <i>sibi</i> — zich <i>Acc.</i> <i>sē</i> — zich <i>Abl.</i> { <i>(a) se</i> — door zich <i>secum</i> — met zich
--	--	---

Pluralis.

<i>Nom.</i> <i>nos</i> — wij <i>Gen.</i> { <i>nostri</i> — onzer <i>nostrum</i> — van ons onder ons <i>Dat.</i> <i>nobis</i> — aan ons <i>Acc.</i> <i>nos</i> — ons <i>Abl.</i> { <i>(a) nobis</i> — door ons <i>nobiscum</i> — met ons	<i>Nom.</i> <i>vōs</i> — gij <i>Gen.</i> { <i>vestrī</i> — uwer <i>vestrum</i> — van u onder u <i>Dat.</i> <i>vōbis</i> — aan u <i>Acc.</i> <i>vos</i> — u <i>Abl.</i> { <i>(a) vobis</i> — door u <i>vobiscum</i> — met u	<i>Nom.</i> (<i>ontbreekt</i>) <i>Gen.</i> <i>sui</i> — van zich <i>Dat.</i> <i>sibi</i> — zich <i>Acc.</i> <i>sē</i> — zich <i>Abl.</i> { <i>(a) se</i> — door zich <i>secum</i> — met zich
---	--	---

Opm. 1. **Nostrum** en **vestrum** gebruikt men, om het **geheel** aan te duiden, waaruit een **gedeelte** genomen is; bijv. *nemo nostrum* — niemand onzer; *unus vestrum* — een uwer. (*verdelings* - 2^e naamval: *gen. partitivus*). Anders gebruikt men *nostri* en *vestri*, bijv. *Gedenk onzer* — *Memento nostri* (*voorwerps* - 2^e naamval: *gen. obiectivus*).

2. Het voorzetsel *cum*, dat de *abl.* regeert, wordt **achter** de pers. *vnw.* geplaatst, dus: *mecum, tecum, nobiscum, vobiscum, secum.*
3. Voor de 3^e persoon bestaat er een bijzonder pronomen **reflexivum**. Het mist de *nom.* en is in het enkelvoud en meervoud *hetzelfde*. Dit wederkerend voornaamwoord dient om aan te tonen, dat 't **onderwerp** en **voorwerp dezelfde** persoon zijn: laudat se — **hij** prijst **zich**.
4. Wanneer 't *onderw.* en 't *voornw.* **niet** dezelfde persoon is, dan gebruikt men inplaats van het *persoonlijk vnw.* van de 3^e persoon 't **bepalend** voornaamwoord (pronomen **determinativum**.)
5. Wanneer men met nadruk spreekt, dan gebruikt men **sese** in plaats van se.

§ 19.

II. **Pronomina possessiva.**

(Bezittelijke voornaamwoorden.)

Deze **pronomina possessiva** zijn:

1)	meus	—	mea	—	meum	--	mijn.
2)	tuus	—	tua	—	tuum	—	uw.
3)	suus	—	sua	—	suum	—	zijn of haar.
4)	noster	—	nostra	—	nostrum	—	ons.
5)	vester	—	vestra	—	vestrum	—	uw.
6)	suus	—	sua	—	suum	—	hun of haar.

- Opm.* 1. *Meus, tuus, suus* wordt verbogen als de **adject.** der 2^e decl. op **us -- a -- um** (*bonus*).
Noster, vester als de **adject.** der 2^e decl. op **er -- a -- um** (*pulcher*).
Meus heeft in de *voc. sing.* van 't masc. *mi*.
- 2) **Suus** moet men gebruiken als 't **bezittelijk vnw.** terugslaat op het **onderwerp** van de zin, bijv.: De vader prijst **zijn** zoon — Pater laudat filium **suum**. Anders gebruikt men de 2^e *nv.* van 't pronomen **determinativum**: **is**.
Suus mag dus **niet** gebruikt worden bij 't **onderwerp** van de zin, bijv. **Zijn** broeder — frater **eius**.

§ 20.

III. **Pronomina demonstrativa.**

(Aanwijzende voornaamwoorden.)

De **pronomina demonstrativa** zijn:

<i>hic</i>	—	<i>haec</i>	—	<i>hoc</i>	—	deze (hier bij mij).
<i>iste</i>	—	<i>ista</i>	—	<i>istud</i>	—	die (daar bij u).
<i>ille</i>	—	<i>illa</i>	—	<i>illud</i>	—	die (daar bij hem).

Singularis.											
Masc.		Fem.		Neutr.		Masc.		Fem.		Neutr.	
Nom.	hic	—	haec	—	hoc	Nom.	ille	—	illa	—	illud
Gen.	huius	—	huius	—	huius	Gen.	illius	—	illius	—	illius
Dat.	huic	—	huic	—	huic	Dat.	illi	—	illi	—	illi
Acc.	hunc	—	hanc	—	hoc	Acc.	illum	—	illam	—	illud
Abl.	hoc	—	hac	—	hoc	Abl.	illo	—	illa	—	illo

Pluralis.

<i>Nom.</i>	hi	—	hae	—	haec	<i>Nom.</i>	illi	—	illae	—	illa
<i>Gen.</i>	horum	—	harum	—	horum	<i>Gen.</i>	illorum	—	illarum	—	illorum
<i>Dat.</i>	his	—	his	—	his	<i>Dat.</i>	illis	—	illis	—	illis
<i>Acc.</i>	hos	—	has	—	haec	<i>Acc.</i>	illos	—	illas	—	illa
<i>Abl.</i>	his	—	his	—	his	<i>Abl.</i>	illis	—	illis	—	illis

Opm. *Iste* wordt verbogen gelijk *ille*.

§ 21.

IV. **Pronomina determinativa.**

(Bepalende
(Bepalingaankondigende *voornaamwoorden*.)

- Deze zijn 1) **is** — **ea** — **id**: a) = deze — dit (de zoeven genoemde).
 b) = 't *Pron. personale* van de *3e* pers.
 c) = degene, hij, zij, (met volgende relatieve zin.)
- 2) **idem** — **eadem** — **idem** — dezelfde — hetzelfde.
- 3) **ipse** — **ipsa** — **ipsum** — zelf.

Singularis.												
		Masc.	Fem.	Neutr.			Masc.	Fem.	Neutr.			
Nom.		is	—	ea	—	id	Nom.	idem	—	eadem	—	idem
Gen.		eius	—	eius	—	eius	Gen.	eiusdem	—	eiusdem	—	eiusdem
Dat.		ei	—	ei	—	ei	Dat.	eidem	—	eidem	—	eidem
Acc.		eum	—	eam	—	id	Acc.	eundem	—	eandem	—	idem
Abl.		eo	—	ea	—	eo	Abl.	eodem	—	eadem	—	eodem

Pluralis.					
Nom.	ii (ei) — eae — ea			Nom.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{idem} \\ \text{iidem} \\ \text{eidem} \end{array} \right. \text{ — eadem — éadem}$
Gen.	eorum — earum — eorum			Gen.	eorundum — earundum — eorúndem
Dat.	iis (eis) — iis (eis) — iis (eis)			Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{isdem} \\ \text{iisdem} \\ \text{eisdem} \end{array} \right. \text{ — } \left\{ \begin{array}{l} \text{isdem} \\ \text{iisdem} \\ \text{eisdem} \end{array} \right. \text{ — } \left\{ \begin{array}{l} \text{isdem} \\ \text{iisdem} \\ \text{eisdem} \end{array} \right.$
Acc.	eos — eas — ea			Acc.	éosdem — easdem — éadem
Abl.	iis (eis) — iis (eis) — iis (eis)			Abl.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{isdem} \\ \text{iisdem} \\ \text{eisdem} \end{array} \right. \text{ — } \left\{ \begin{array}{l} \text{isdem} \\ \text{iisdem} \\ \text{eisdem} \end{array} \right. \text{ — } \left\{ \begin{array}{l} \text{isdem} \\ \text{iisdem} \\ \text{eisdem} \end{array} \right.$

Opm. 1) *idem* en *idem* zijn ontstaan uit *is — dem* en *id — dem*.

2) *ipse* wordt verbogen gelijk *ille*, maar heeft in de *nom.* en *acc. sing. neutr.* **ipsum**.

3) Men gebruikt **is — ea — id** 1) als *prononem personale* van de **3e** persoon en 2) ook daar, waar het *prononem possessivum* van de **3e** persoon **niet** mag vertaald worden door **suus — sua — suum** m. a. w. wanneer 't *pron. poss.* **niet** terugslaat op 't **onderwerp**, dan vertaalt men 't *pron. poss.* door de **2e** nv. van 't *pron. determ.* **is — ea — id**.

Voorbeelden: **Is** wordt gebruikt als *pron. pers.* van de **3e** pers.

Laudo **eum** — ik prijs **hem**.

Laudo **eam** — ik prijs **haar**.

Laudo patrem **eius** — ik prijs **zijn** vader,

den vader **van hem**.

Laudat patrem **suum** — hij prijst **zijn** vader.

§ 22.

V. Pronomina relativa.

(Betrekkelijke voornaamwoorden.)

Singularis.							
	Masc.	Fem.	Neutr.		Masc.	Fem.	Neutr.
Nom.	qui	— quae	— quod	Nom.	qui	— quae	— quae
Gen.	cuius	— cuius	— cuius	Gen.	quorum	— quarum	— quorum
Dat.	cui	— cui	— cui	Dat.	quibus	— quibus	— quibus
Acc.	quem	— quam	— quod	Acc.	quos	— quas	— quae
Abl.	quo	— qua	— quo	Abl.	quibus	— quibus	— quibus

Opm. 't Pron. relat. **qui** — **quae** — **quod** komt overeen met 't *Substantivum*, waarop 't *betrekking* heeft (**antecedent**), in **geslacht** en **getal**. De **naamval** echter hangt af van de **betrekking**, die 't **relat.** in de *bijzin* heeft.

Bijv. De vader, **die** zijn zoon bemint —
Pater, **qui** amat filium suum. —
De moeder, **die** ik gezien heb. —
Mater, **quam** vidi. —
't Voorbeeld, **dat** hij geeft. —
Exemplum, **quod** dat. —

§ 23.

VI. Pronomina interrogativa.

(*Vragende voornaamwoorden.*)

De *pronomina interrogativa* kunnen **zelfstandig** en **bijvoegelijk** gebruikt worden.

't **Bijvoegelijk** pron. interrog. is **qui quae quod** en wordt verbogen als 't pron. relat.

't **Zelfstandig** pron. *interrog.* is **quis quid**.

<i>Singularis</i>				<i>Pluralis.</i>			
<i>Masc. en Fem.</i>		<i>Neutr.</i>		<i>Masc. en Fem.</i>		<i>Neutr.</i>	
<i>Nom.</i>	quis	—	quid (quae res)	<i>Nom.</i>	qui	—	quae (quae res)
<i>Gen.</i>	cuius	—	cuius rei	<i>Gen.</i>	quorum	—	quarum rerum
<i>Dat.</i>	cui	—	cui rei	<i>Dat.</i>	quibus	—	quibus rebus
<i>Acc.</i>	quem	—	quid (quam rem)	<i>Acc.</i>	quos	—	quae (quas res)
<i>Abl.</i>	quo	—	qua re	<i>Abl.</i>	quibus	—	quibus rebus

Opm. 1. De **mann.** vorm **quis** staat ook **bijvoegelijk**, wanneer er naar **naam** en **stand** gevraagd wordt.

qui vraagt naar de **hoedanigheid**.

Quis philosophus? **Welk** filosoof?

Qui philosophus? **Wat voor een** filosoof?

2. De *pron. interrog.* kunnen versterkt worden door toevoeging van **nam**.

bijv. quisnam — quidnam (**subst**) = Wie toch?

quinam — quaenam (**adi.**) = Welke dan toch?

3. Van **2 personen** of *zaken* gebruikt men in plaats van *qui* **uter** — **utra** — **utrum**. Wie van beiden.

§ 24.

VII. Pronomina indefinita.

(Onbepaalde voornaamwoorden.)

Substantiva.			Adiectiva.		
Aliquis	— aliquid	} iemand—iets de een of ander	aliqui	— aliqua	} de een of ander; enig; sommige(n)
Quis	— quid		qui	— qua (quae)	
Quisquam	— quidquam	} iemand wie dan ook	[ullus	— a — um	} enig, welke dan ook]
Quisque	— quidque		quisque	— quaeque	
Quidam	— quaedam	} quiddam een zeker iemand	quidam	— quaedam	} quoddam een zekere

Van de bovengenoemde woorden wordt slechts het *pronominale* deel verbogen: de lettergrepen *ali-*, *-quam*, *-que*, *-dam* blijven **onveranderd**.

Daarbij dient opgemerkt te worden:

1. *Aliqua* en *qua* zijn in de *nom. sing. fem.* en *neutr. plur.* de gebruikelijke vormen; men vindt echter ook *quae* in plaats van *qua* (niet *aliquae*).
2. *Quidam* heeft tot *acc. sing. masc.* en *fem. quendam* — *quandam*
gen. plur. masc. fem. en neutr.
quorundam -- *quarundam* — *quorundam*.
3. De *pluralis* van *aliquis* etc. wordt gewoonlijk vervangen door *nonnulli* — *nonnullae* — *nonnulla* behalve na *si*, *nisi*, *ne*, *num*.
4. *Quisque* plaatse men niet aan het begin van een zin.
Unusquisque kan daar wel staan.

§ 25. Pronominale adiectiva.

De volgende pronominale adiectiva op *us* en *er* hebben
in de *gen. sing.* voor de drie geslachten **ius**
en in de *dat. sing.* **i**

<i>Unus</i>	— a — um	een	(unius — uni)
<i>Ullus</i>	— a — um	enig	(ullius — ulli)
<i>Nullus</i>	— a — um	geen (*)	(nullius — nulli) (*) (van meer)
<i>Solus</i>	— a — um	alleen	(solius — solī)
<i>Totus</i>	— a — um	geheel	(totius — toti)
<i>Alter</i>	— era — erum	de ander van twee	(alterius — alteri)
<i>Alius</i>	— alia — aliud	een ander van meer dan twee	
			gen. alterius (<i>alius</i> zeer zelden)
			dat. alii
<i>Uter</i>	— utra — utrum	welke van twee?	(utrius — utri)
<i>Neuter</i>	— neutra — neutrum	geen van twee	(neutrius — neutri)

Opm. Door samenstelling met bovengenoemde woorden zijn gevormd:
uterque — *utraque* — *utrumque* ieder van beide(n) — beide(n)
unusquisque — *unaquaeque* — *unumquodque* ieder afzonderlijk.

Bij *unusquisque* wordt **unus** en **quis** *tegelijk* verbogen.

Bijv. *gen. sing.* **uniuscuiusque**
dat. sing. **unicuique**
Nom. neutr. sing. **unumquidque** (**subst.**)
Nom. neutr. sing. **unumquodque** (**adject.**)

§ 26. Pronomina correlativa.

<i>Demonstrativa</i>	<i>Relativa en Interrogativa</i>	<i>Indefinita</i>	<i>Relat. indefinita</i>
Tantus — a — um	quantus — a — um	aliquantus — a — um	quantuscumque — a — um
Zo groot	hoe groot	van een tamelijke grootte aanmerkelijk	hoe groot ook
Tantum	quantum	aliquantum	quantumcumque
Zoveel	hoeveel	tamelijk veel	hoeveel ook
Tot (adjectivum ; wordt echter niet verbogen)	quot	aliquot	quotquot quotcumque
Zoveel	hoevele	enige	hoevele ook
Talis (talis — tale)	qualis	—	qualiscumque
Zodanig (3^e decl.)	hoedanig		hoedanig ook.
<i>Opm.</i>	<i>Tantus quantus</i>	—	zo groot als.
	<i>Talis qualis</i>	—	zodanig als.
	<i>Tot quot</i>	—	zo veel als.

§ 27. Correlatieve pronominale adverbia.

<i>Demonstrativa.</i>	<i>Relativa en Interrogativa.</i>	<i>Indefinita.</i>
a) <i>Adverbia loci:</i>		
ibi daar (ibidem op dezelfde plaats) hic hier (bij mij) istic daar (bij u) illic ginds (bij hem)	ubi waar	alicubi } ergens usquam } ubique } overal alibi } elders

<i>Demonstrativa.</i>	<i>Relativa en Interrogativa.</i>	<i>Indefinita.</i>
inde daarvandaan van daar hinc hiervandaan van hier istinc daarvandaan van daar illinc gindsvandaan utrimque van beide kanten	unde waarvandaan van waar	alicunde ergens vandaan undique van alle kanten
eo daarheen (eodem naar dezelfde plaats) huc hierheen istuc daarheen illuc gindsheen utroque naar beide zijden	quo waarheen quocumque waarheen ook	aliquo ergens heen alio naar elders
ea langs die weg (eadem langs dezelfde weg) hac hierlangs istac daarlangs illac langs gindse weg	qua langs welke weg, op welke wijze, aan welke kant. waar quacumque waarlangs ook op welke wijze ook	aliqua op enige wijze
b) <i>Adverbia temporis:</i>		
tum tunc, toen (op dat ogenblik) totiens zo dikwijls	quando wanneer cum toen (relat.) quotiens hoe dikwijls zo dikwijls als	aliquando eens unquam ooit aliquotiens enige malen
c) <i>Adverbia modi:</i>		
ita, sic (item) zo, op deze wijze tam zo, zozeer item evenzo	ut zoals, hoe quam als, hoe	

VIERDE HOOFDSTUK.

§ 28. Het Verbum.

De vervoeging van 't werkwoord noemt men **coniugatie**. Hierbij moet men onderscheiden:

- I **3 personae.**
- II **2 numeri:** *singularis* en *pluralis*.
- III **3 modi:** *indicativus* — *aantonende* wijs.
coniunctivus — *aanvoegende* wijs.
imperativus — *gebiedende* wijs.
- IV **2 genera:** *activum* en *passivum*.
- V **6 tempora:** 1) **Praesens** — *tegenwoordige tijd*.
2) **Imperfectum** — *onvoltooid verleden tijd*.
3) **Futurum I** — *onvoltooid toekomstige tijd*
(*futurum simplex*)
4) **Perfectum** — *voltooid tegenw. tijd*.
5) **Plusquamperfectum** — *voltooid verleden tijd*.
6) **Futurum II** — *voltooid toekomstige tijd*.
(*futurum exactum*).

De vormen, waarbij persoon, getal en tijd volkomen bepaald zijn, (*Indicativus*, *Coniunctivus* en *Imperativus*.) noemt men bij elkaar **verbum finitum**. Die, waarbij dit **niet** of slechts ten deele het geval is, heten te zamen het **verbum infinitum** (*Infinitivus*, *Participium*, *Gerundivum*, *Gerundium* en *Supinum*.)

Daar enige tempora (tijden) en modi (wijzen) gevormd worden met behulp van 't verbum **esse**, gaat de coniunctio van dit verbum auxiliare (hulpwerkwoord) vooraf.

§ 29. 't Verbum Auxiliare (*hulpwerkw.*) **esse**.

Praesens.

Indicativus.

<i>Sing.</i>	1	sum	ik	ben
	2	es	gij	zijt
	3	est	hij, zij	is
<i>Plur.</i>	1	sumus	wij	zijn
	2	estis	gij	zijt
	3	sunt	zij	zijn

Coniunctivus.

<i>Sing.</i>	1	sim	ik	zij, ik	moge zijn, [laat mij zijn]
	2	sis			
	3	sit			
<i>Plur.</i>	1	simus			
	2	sitis			
	3	sint			

Imperfectum.

Indicativus.

<i>Sing.</i>	1 eram	ik was
	2 eras	
	3 erat	
<i>Plur.</i>	1 eramus	
	2 eratis	
	3 erant	

Coniunctivus.

<i>Sing.</i>	1 essem	ik ware, mocht ik zijn, [ik zou zijn]
	2 esses	
	3 esset	
<i>Plur.</i>	1 essemus	
	2 essetis	
	3 essent	

Futurum Simplex.

Indicativus.

<i>Sing.</i>	1 ero	ik zal zijn
	2 eris	
	3 erit	
<i>Plur.</i>	1 erimus	
	2 eritis	
	3 erunt	

Coniunctivus.

<i>Sing.</i>	1 futurus-	{ sim dat ik zal zijn sis sit
	2 a - um	
	3	
<i>Plur.</i>	1 futuri -	{ simus sitis sint
	2 ae - a	
	3	

Imperativus.

Praesens.

<i>Sing.</i>	2 es	— wees
	3	—
<i>Plur.</i>	2 este	— weest
	3	—

Futurum.

<i>Sing.</i>	2 esto	— gij moet zijn
	3 esto	— hij moet zijn
<i>Plur.</i>	2 estote	— gij (lieden) moet zijn
	3 sunt	— zij moeten zijn

Perfectum.

Indicativus.

<i>Sing.</i>	1 fui	ik ben geweest
	2 fuisti	
	3 fuit	
<i>Plur.</i>	1 fuimus	
	2 fuistis	
	3 fuerunt	

Coniunctivus.

<i>Sing.</i>	1 fuerim	ik zij geweest
	2 fueris	
	3 fuerit	
<i>Plur.</i>	1 fuerimus	
	2 fueritis	
	3 fuerint	

Plusquamperfectum.

Indicativus.

<i>Sing.</i>	1 fueram	ik was geweest
	2 fueras	
	3 fuerat	
<i>Plur.</i>	1 fueramus	
	2 fueratis	
	3 fuerant	

Coniunctivus.

<i>Sing.</i>	1 fuisset	ik ware geweest of ik zou geweest zijn mocht ik geweest zijn
	2 fuisses	
	3 fuisset	
<i>Plur.</i>	1 fuissemus	
	2 fuissetis	
	3 fuissent	

Futurum Exactum.

Indicativus.

<i>Sing.</i>	1 fuero ik zal geweest zijn.
	2 fueris
	3 fuerit
<i>Plur.</i>	1 fuerimus
	2 fueritis
	3 fuerint

Infinitivus.

<i>Praesens</i>	esse (te) zijn
<i>Perfectum</i>	fuisse geweest (te) zijn
<i>Futurum</i>	futurus - a - um esse, of fore (te) zullen zijn.

Participium

	—
	—
	futurus - a - um zullende zijn

Evenzo worden vervoegd de *composita*:

absum	afui	abesse	afwezig zijn.
adsum	adfui (affui)	adesse	aanwezig zijn.
desum	defui	deesse	ontbreken.
insum	fui	inasse	er in zijn.
intersum	interfui	interesse	er bij zijn, deelnemen aan.
obsum	obfui	obesse	nadelig zijn, schaden.
praesum	praefui	praeesse	aan het hoofd staan.
prosum	profui	prodesse	tot voordeel zijn.
subsum	—	subesse	er onder zijn, ten grondslag liggen.
supersum	superfui	superesse	overig zijn.

§ 30. De vier Coniugaties.

Opm. 1. Waaraan kan men zien, naar welke Coniugatie een verbum wordt vervoegd?

Aan de *uitgang* van de **infinitivus praesens activi**.

2. Hoeveel Coniugaties zijn er?

Er zijn **4** Coniugaties: de **1^e** gaat uit op **are**.
2^e op **ere**.
3^e op **ere**.
4^e op **ire**.

3. De **4 hoofdvormen** of **hoofdtijden**, d.w.z. die vormen, waarvan de overige worden afgeleid zijn:

- 1°) De **1^e persoon** van 't **Praes. ind. act.**
- 2°) De **1^e persoon** van 't **Perf. ind. act.**
- 3°) Het **Supinum act.**
- 4°) De **Infinitivus praesens activi.**

§ 31. De Afleiding der Tijden.

I. Van het Praes. Ind. Act. worden afgeleid:

1) Het Praesens coniunctivi Activi door:

a) voor de 1^e conjugatie **o** te veranderen in **em**: amo — amem.

b) voor de 2^e conjugatie **eo** te veranderen in **eam**:

deleo — deleam

c) voor de 3^e en 4^e conjugatie **o** te veranderen in **am**:

{ emo — emam
{ audio — audiam.

2) Het Imperfectum Indicativi Activi door:

a) voor de 1^e conjugatie **o** te veranderen in **abam**: amo — amabam.

b) voor de 2^e conjugatie **eo** te veranderen in **ebam**: deleo — delebam.

c) voor de 3^e en 4^e conjugatie **o** te veranderen in **ebam**:

{ emo — emebam.
{ audio — audiebam

3) Het Futurum Simplex Indicativi Activi door:

a) voor de 1^e conjugatie **o** te veranderen in **abo**: amo — amabo.

b) voor de 2^e conjugatie **eo** te veranderen in **ebo**: deleo — delebo.

c) voor de 3^e en 4^e conjugatie **o** te veranderen in **am**:

{ emo — emam
{ audio — audiam

4) Het Participium Praesens Activi door:

a) voor de 1^e conjugatie **o** te veranderen in **ans**: amo — amans.

b) voor de 2^e conjugatie **eo** te veranderen in **ens**: deleo — delens.

c) voor de 3^e en 4^e conjugatie **o** te veranderen in **ens**:

{ emo — emens
{ audio — audiens

5) Het Gerundium door:

a) voor de 1^e conjugatie **o** te veranderen in **andi**: amo — amandi.

b) voor de 2^e conjugatie **eo** te veranderen in **endi**: deleo — delendi.

c) voor de 3^e en 4^e conjugatie **o** te veranderen in **endi**:

{ emo — emendi
{ audio — audiendi

6) Het Gerundivum door:

a) voor de 1^e conjugatie **o** te veranderen in **andus**: amo — amandus.

b) voor de 2^e conjugatie **eo** te veranderen in **endus**: deleo — delendus.

c) voor de 3^e en 4^e conjugatie **o** te veranderen in **endus**:

{ emo — emendus
{ audio — audiendus

II. Van het Perfectum Ind. Act. worden afgeleid:

1) Het Perfectum Coniunctivi Activi:

door voor de 4 conjugaties **i** te veranderen in **erim**:

Amavi — amaverim emi — emerim.

Delevi — deleverim audivi — audiverim.

2) Het Plusquamperfectum Indicativi Activi:

door voor de 4 conjugaties **i** te veranderen in **eram**:

Amavi — amaveram emi — emeram.

Delevi — deleveram audivi — audiveram.

3) Het Plusquamperfectum Coniunctivi Activi:

door voor de 4 conjugaties **i** te veranderen in **issem**:

Amavi — amavissem emi — emissem.

Delevi — delevissem audivi — audivissem.

4) Het Futurum Exactum Indicativi Activi:

door voor de 4 conjugaties **i** te veranderen in **ero**:

Amavi — amavero emi — emero.

Delevi — delevero audivi — audivero.

5) De Infinitivus Perfecti Activi:

door voor de 4 conjugaties **i** te veranderen in **isse**:

Amavi — amavisse emi — emisse.

Delevi — Delevisse audivi — audivisse.

III. Van het Supinum Activum worden afgeleid:

1) Het Participium Futurum Activi:

door voor de 4 conjugaties **um** te veranderen in **urus**:

Amatum — amaturus emptum — empturus.

Deletum — deleturus auditum — auditurus.

2) Het Participium Perfecti Passivi:

door voor de 4 conjugaties **um** te veranderen in **us**:

Amatum — amatus emptum — emptus.

Deletum — deletus auditum — auditus.

3) Het Supinum Passivi:

door voor de 4 conjugaties **um** te veranderen in **u**:

Amatum — amatu emptum — emptu.

deletum — deletu auditum — auditu.

IV. Van den Infinitivus Praesens Activi worden afgeleid:

1) Het Imperfectum Coniunctivi Activi:

door voor de 4 conjugaties **m** achter de **Infinitivus** te plaatsen:

Amare — amarem emere — emerem.

Delere — delerem audire — audirem.

2) De Infinitivus Praesens Passivi door:

voor de 1^e conjugatie **are** te veranderen in **ari**: **amare** — **amari**.
voor de 2^e conjugatie **ere** te veranderen in **eri**: **delere** — **deleri**.
voor de 3^e conjugatie **ere** te veranderen in **i**: **emere** — **emi**.
voor de 4^e conjugatie **ire** te veranderen in **iri**: **audire** — **audiri**.

3) De Imperativus Praesens Activi:

door voor de 4 conjugaties **re** weg te laten:

Amare — **ama** emere — **eme**.
Delere — **dele** audire — **audi**.

4) De Imperativus Praesens Passivi:

door voor de 4 conjugaties de infinitus **onveranderd** te laten:

Amare — **amare** emere — **emere**.
Delere — **delere** audire — **audire**.

§ 32. **Vorming van het Passivum.**

Het **Passivum** wordt gevormd:

- I. Bij de **onvoltooide** tijden door **achtervoeging** van **r**
of door **m** te veranderen in **r**.

amo — amor.
amabam — amabar.

- II. Bij de **voltooide** tijden door te nemen 't **Participium Perfectum Passivi** en een vorm van het hulpwerkwoord **esse**.

Perfectum Indic. Pass.: **amatus sum**: ik ben bemind.
Plusquamperf. Indic. Pass.: **amatus eram**: ik was bemind.
Futurum Exact. Ind. Pass: **amatus ero**: ik zal bemind zijn.

§ 33. Paradigma der

Hoofdtijden: Amo-

A. Praesensstam-groep

Activum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Praesens.

o in em

<i>Sing.</i>	1. amo(ama-o), ik bemin.	ame-m,	dat ik beminne, moge ik beminnen, laat mij beminnen.
	2. ama-s	ame-s	
	3. ama-t	ame-t	
<i>Plur.</i>	1. ama-mus	ame-mus,	dat wij beminnen. laten wij beminnen.
	2. ama-tis	ame-tis	
	3. ama-nt	ame-nt	

Imperfectum.

o in abam

Inf. Praes. + m.

<i>Sing.</i>	1. ama-ba-m, ik beminde.	ama-re-m,	dat ik beminde, mocht ik beminnen, ik zou beminnen.
	2. ama-ba-s	ama-re-s	
	3. ama-ba-t	ama-re-t	
<i>Plur.</i>	1. ama-ba-mus	ama-re-mus	
	2. ama-ba-tis	ama-re-tis	
	3. ama-ba-nt	ama-re-nt	

Futurum simplex.

o in abo

<i>Sing.</i>	1. ama-bo, ik zal beminnen.	amaturus, a, um	} sim, dat ik zal beminnen.
	2. ama-bi-s		
	3. ama-bi-t		
<i>Plur.</i>	1. ama-bi-mus	amaturi, ae, a	} simus
	2. ama-bi-tis		
	3. ama-bu-nt		

Imperativus.

Inf. Praes. — re.

(Praes.) <i>Sing.</i>	2. ama, bemin.	(Fut.) ama-to, gij	} moet beminnen.
	3. —		
<i>Plur.</i>	2. ama-te, bemint.	ama-tote, gij (lieden)	} moet be- [minnen.
	3. —		

ama-nto, zij moeten beminnen.

eerste Coniugatie.

Amavi-amatum-Amare.

Passivum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Praesens.

<i>Sing.</i>	1. am-o-r, ik word bemind.	ame-r,	dat ik bemind worde, moge ik bemind worden, laat mij bemind worden.
	2. ama-ris	ame-ris	
	3. ama-tur	ame-tur	
<i>Plur.</i>	1. ama-mur	ame-mur	
	2. ama-mini	ame-mini	
	3. ama-ntur	ame-ntur	

Imperfectum.

<i>Sing.</i>	1. ama-ba-r, ik werd bemind.	ama-re-r,	dat ik bemind werde, mocht ik bemind worden, ik zou bemind worden.
	2. ama-ba-ris	ama-re-ris	
	3. ama-ba-tur	ama-re-tur	
<i>Plur.</i>	1. ama-ba-mur	ama-re-mur	
	2. ama-ba-mini	ama-re-mini	
	3. ama-ba-ntur	ama-re-ntur	

Futurum simplex.

<i>Sing.</i>	1. ama-bo-r, ik zal bemind worden.
	2. ama-be-ris
	3. ama-bi-tur
<i>Plur.</i>	1. ama-bi-mur
	2. ama-bi-mini
	3. ama-bu-ntur

Imperativus.

(Praes.)	<i>Sing.</i>	2. amare, word be-	(Fut.)	ama-tor,	gij	} moet bemind worden.
		3. — mind.		ama-tor,	hij	
	<i>Plur.</i>	2. amamini, wordt be-				
		mind.				
		3. —		aman-tor,	zij	moeten bemind worden.

B. Perfectumstam-groep.

Indicativus.

Activum.

Coniunctivus.

Perfectum.

i in erim.

S.	1. amav-i, ik heb bemind.	amav-eri- m , dat ik bemind hebbe.
	2. amav-i- sti	amav-eri- s
	3. amav-i- t	amav-eri- t
Pl.	1. amav-i- mus	amav-eri- mus
	2. amav-i- stis	amav-eri- tis
	3. amav-e- runt	amav-eri- nt

Plusquamperfectum.

i in eram

i in issem

S.	1. amav-era- m , ik had bemind,	amav-isse- m , <small>dat ik bemind hadde.
ik zou bemind hebben.</small>
	2. amav-era- s	amav-isse- s
	3. amav-era- t	amav-isse- t
Pl.	1. amav-era- mus	amav-isse- mus
	2. amav-era- tis	amav-isse- tis
	3. amav-era- nt	amav-isse- nt

Futurum exactum.

i in ero

S.	1. amav-ero, ik zal bemind hebben.
	2. amav-eri- s
	3. amav-eri- t
Pl.	1. amav-eri- mus
	2. amav-eri- tis
	3. amav-eri- nt

C. Nominaalvormen.

Infinitivus.

Participium.

Praes.	ama-re, (te) beminnen.	ama-ns, (antis.) beminnend. (o in ans .)
Perf.	amav-isse, bemind te hebben.
(i in isse .)	
Fut.	ama-turus, a, um esse
(te) zullen beminnen.	ama-turus, a, um, zullende beminnen.
(um in urus .)

Gerundium.

Supinum.

Nom. ontbreekt.

<i>Gen.</i>	ama-ndi, van het beminnen.
(o in andi .)	1. ama-tum, om te beminnen.
<i>Dat.</i>	ama-ndo, aan het beminnen.	2. ama-tu, te beminnen. (um in u .)
<i>Acc.</i>	(ad) ama-ndum, tot het beminnen.	
<i>Abl.</i>	ama-ndo, door het beminnen.	

<i>Indicativus.</i>	Passivum. Perfectum.	<i>Coniunctivus.</i>
---------------------	---------------------------------------	----------------------

S. 1. ama-tus { sum, ik ben bemind 2. a, um { es (geworden). 3. { est Pl. 1. ama-ti, { sumus 2. ae, a { estis 3. { sunt	ama-tus, { sim, ik zij bemind (ge- a, um { sis [worden). sit ama-ti, { simus ae, a { sitis sint
---	---

Plusquamperfectum.

S. 1. ama-tus, { eram, ik was bemind 2. a, um { eras, (geworden). 3. { erat Pl. 1. ama-ti, { eramus 2. ae, a { eratis 3. { erant	ama-tus, { essem, ik ware bemind (geworden) a, um { esses ik zou bemind zijn esset ama-ti, { essemus ae, a { essetis essent
--	---

Futurum exactum.

S. 1. ama-tus, { ero, ik zal bemind (geworden) zijn. 2. a, um { eris 3. { erit Pl. 1. ama-ti, { erimus 2. ae, a { eritis 3. { erunt	
---	--

Infinitivus.

Participium.

Praes. ama-ri, bemind te worden.
(are in ari.)

Perf. ama-tus a, um esse, bemind
(te) zijn (geworden).

ama-tus. a, um, bemind.
(um in us.)

Fut. ama-tum iri, (te) zullen be-
mind worden.

Gerundivum.

ama-ndus, a, um, die bemind moet worden. (o in andus.)

Opm. ¹⁾ Het **gerundium** is *steeds substantivum*, het **gerundivum** *steeds adjectivum*.

²⁾ De **onovergankelijke** werkwoorden kan men niet in 't *Passivum* (lijdende vorm) omzetten.

Vele **onovergankelijke** werkwoorden worden in 't Nederlands met 't hulpwerkwoord **zijn** vervoegd. Zo zegt men: hij **is** gevallen, hij **was** gegaan, de boom **is** gegroeid. Men gebruike deze **onovergankelijke** werkwoorden dus **nooit** in 't *Passivum*, ook al zijn ze in 't Nederlands met **zijn** vervoegd.

Hoe kan men nu weten, of men 't **Act.** of **Pass.** moet gebruiken?

Kan men er **geworden** bijzetten, dan gebruikt men 't **Pass.** bijv. hij **is** gestraft (**geworden**). Zo niet, dan gebruike men 't **Act.** b.v. hij **is** gevallen.

³⁾ Het **Part. Perf.** komt overeen met het woord, waarbij het behoort, in **geslacht**, **getal** en **naamval** (evenals de adiectiv.).

Pater amatus est; Mater amata est; liberi amati sunt.

§ 34. Paradigma der

Hoofdtijden: deleo —

A. Praesensstam-groep.

Activum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Praesens.

eo in eam

<i>Sing.</i>	1. dele-o, ik verwoest.	dele-a-m,	dat ik verwoeste.
	2. dele-s	dele-a-s	
	3. dele-t	dele-a-t	
<i>Plur.</i>	1. dele-mus	dele-a-mus,	dat wij verwoesten, (laten
	2. dele-tis	dele-a-tis	wij verwoesten).
	3. dele-nt	dele-a-nt	

Imperfectum.

eo in eam

Inf. praes † m

<i>Sing.</i>	1. dele-ba-m, ik verwoestte.	dele-re-m,	dat ik verwoestte, ik zou
	2. dele-ba-s	dele-re-s	[verwoesten.
	3. dele-ba-t	dele-re-t	
<i>Plur.</i>	1. dele-ba-mus	dele-re-mus	
	2. dele-ba-tis	dele-re-tis	
	3. dele-ba-nt	dele-re-nt	

Futurum simplex.

eo in ebo

<i>Sing.</i>	1. dele-bo, ik zal verwoesten.	dele-turus	{	sim
	2. dele-bi-s	a, um		sis, dat ik zal verwoesten
	3. dele-bi-t			sit
<i>Plur.</i>	1. dele-bi-mus	dele-turi,	{	simus
	2. dele-bi-tis	ae, a		sitis
	3. dele-bu-nt			sint

Imperativus.

Inf. Praes — re

(Praes.) S. 2 dele, verwoest.

3. —

Plur. 2. dele-te, verwoest.

3. —

(Fut.) dele-to, gij moet verwoesten.

dele-to, hij moet verwoesten.

dele-tote, gij(lieden) moet ver-
[woesten.

dele-nto, zij moeten verwoesten.

tweete coniugatie.

delevi — deletum — delere.

Passivum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Praesens.

<i>Sing.</i>	1. dele-o-r, ik word verwoest.	dele-a-r, dat ik verwoest worde.
	2. dele-ris	dele-a-ris
	3. dele-tur	dele-a-tur
<i>Plur.</i>	1. dele-mur	dele-a-mur
	2. dele-mini	dele-a-mini
	3. dele-ntur	dele-a-ntur

Imperfectum.

<i>Sing.</i>	1. dele-bar, ik werd verwoest	dele-re-r, dat ik verwoest werde, ik zou	[verwoest worden.
	2. dele-ba-ris	dele-re-ris	
	3. dele-ba-tur	dele-re-tur	
<i>Plur.</i>	1. dele-ba-mur	dele-re-mur	
	2. dele-ba-mini	dele-re-mini	
	3. dele-ba-ntur	dele-re-ntur	

Futurum simplex.

<i>Sing.</i>	1. dele-bo-r, ik zal verwoest worden.
	2. dele-be-ris
	3. dele-bi-tur
<i>Plur.</i>	1. dele-bi-mur
	2. dele-bi-mini
	3. dele-bu-ntur

Imperativus.

(Praes.)	<i>S.</i> 2. dele-re, word verwoest.	(Fut.)	dele-tor, gij { moet verwoest
	3. —		dele-tor, hij { worden.
<i>Plur.</i>	2. dele-mini, wordt verwoest.		
	3.		delen-tor, zij moeten verwoest
			[worden.

B. Perfectumstam-groep.

Activum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Perfectum.

i in erim

<i>Sing.</i>	1. delev-i, ik heb verwoest.	delev-eri-m, dat ik verwoest hebbe.
	2. delev-i-sti	delev-eri-s
	3. delev-i-t	delev-eri-t
<i>Plur.</i>	1. delev-i-mus	delev-eri-mus
	2. delev-i-stis	delev-eri-tis
	3. delev-e-runt	delev-eri-nt

Plusquamperfectum.

i in eram

i in issem

<i>Sing.</i>	1. delev-era-m, ik had verwoest.	delev-isse-m, dat ik verwoest hadde,
	2. delev-era-s	delev-isse-s [ik zou verwoest hebben.
	3. delev-era-t	delev-isse-t
<i>Plur.</i>	1. delev-era-mus	delev-isse-mus
	2. delev-era-tis	delev-isse-tis
	3. delev-era-nt	delev-isse-nt

Futurum exactum.

i in ero

<i>Sing.</i>	1. delev-ero, ik zal verwoest hebben.
	2. delev-eri-s
	3. delev-eri-t
<i>Plur.</i>	1. delev-eri-mus
	2. delev-eri-tis
	3. delev-eri-nt

C. Nominaalvormen.

Infinitivus.

Participium.

<i>Praes.</i>	dele-re, (te) verwoesten.	dele-ns, (entis) verwoestend. (eo in ens)
<i>Perf.</i>	delev-isse, verwoest (te) hebben.	
	(i in isse)	

<i>Fut.</i>	dele-turus, u, um, esse, (te) zullen verwoesten.	dele-turus, a, um, zullende verwoesten. (um in urus)
-------------	---	---

Gerundium.

Supinum.

<i>Nom.</i>	ontbreekt.	
<i>Gen.</i>	dele-ndi, van het verwoesten.	1. dele-tum, om te verwoesten. (eo in endi)
<i>Dat.</i>	dele-ndo, aan het verwoesten.	2. dele-tu, te verwoesten. (um in u)
<i>Acc.</i>	(ad) dele-ndum, tot het verwoesten.	
<i>Abl.</i>	dele-ndo, door het verwoesten.	

Passivum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Perfectum.

S.	1.	dele-tus,	{	sum, ik ben verwoest	dele-tus,	{	sim, dat ik verwoest (ge-
	2.	a, um	{	es (geworden)		{	sis [worden) zij.
	3.		{	est		{	sit
Pl.	1.	dele-ti,	{	sumus	dele-ti,	{	simus
	2.	ae, a	{	estis		{	sitis
	3.		{	sunt		{	sint

Plusquamperfectum.

S.	1.	dele-tus,	{	eram, ik was verwoest	dele-tus,	{	essem	dat ik verwoest gew. ware ik zou verwoest zijn.
	2.	a, um	{	eras (geworden)		{	esses	
	3.		{	erat		{	esset	
Pl.	1.	dele-ti,	{	eramus	dele-ti,	{	essemus	
	2.	ae, a	{	eratis		{	essetis	
	3.		{	erant		{	essent	

Futurum exactum.

S.	1.	dele-tus,	{	ero, ik zal verwoest (geworden) zijn.
	2.	a, um	{	eris
	3.		{	erit
Pl.	1.	dele-ti,	{	erimus
	2.	ae, a	{	eritis
	3.		{	erunt

Infinitivus.

Participium.

Praes. dele-ri, verwoest (te) worden.
(ere in eri)

Perf. dele-tus, a, um esse, verwoest
(geworden) (te) zijn.

Fut. dele-tum iri, (te) zullen ver-
woest worden.

dele-tus, a, um, verwoest (zijnde).
(um in us)

Gerundivum.

dele-ndus, a, um, die verwoest moet worden.
(eo in endus)

§ 35. Paradigma der

Hoofdtijden: emo —

A. Praesensstam-groep.

Activum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Praesens.

o am (as)

<i>Sing.</i>	1. em-o, ik koop.	em-a-m, dat ik kope.
	2. em-i-s	em-a-s
	3. em-i-t	em-a-t
<i>Plur.</i>	1. em-i-mus	em-a-mus, dat wij kopen, laten wij
	2. em-i-tis	em-a-tis [kopen.]
	3. em-u-nt	em-a-nt

Imperfectum.

o in ebam

Inf. Praes † m

<i>Sing.</i>	1. em-e-ba-m, ik kocht.	em-e-re-m, dat ik kocht, ik zou kopen.
	2. em-e-ba-s	em-e-re-s
	3. em-e-ba-t	em-e-re-t
<i>Plur.</i>	1. em-e-ba-mus	em-e-re-mus
	2. em-e-ba-tis	em-e-re-tis
	3. em-e-ba-nt	em-e-re-nt

Futurum simplex.

o in am (es)

<i>Sing.</i>	1. em-a-m, ik zal kopen.	empturus {	sim
	2. em-e-s		sis, dat ik zal kopen.
	3. em-e-t		sit
<i>Plur.</i>	1. em-e-mus	empturi {	simus
	2. em-e-tis		sitis
	3. em-e-nt		sint

Imperativus.

Inf. Praes. — re.

(Praes.) *Sing.* 2. em-e, koop.

3. —

Plur. 2. em-i-te, koopt.

3. —

Fut. em-i-to, gij moet kopen.

em-i-to, hij moet kopen.

em-i-tote, gij(lieden) moeten kopen.

em-u-nto, zij moeten kopen.

derde coniugatie.

emi — emptum — emere.

Passivum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Praesens.

<i>Sing.</i>	1. em-o-r, ik word gekocht.	em-a-r, dat ik gekocht worde.
	2. em-e-ris	em-a-ris
	3. em-i-tur	em-a-tur
<i>Plur.</i>	1. em-i-mur	em-a-mur
	2. em-i-mini	em-a-mini
	3. em-u-ntur	em-a-ntur

Imperfectum.

<i>Sing.</i>	1. em-e-ba-r, ik werd gekocht.	em-e-re-r, dat ik gekocht werde, ik zou
	2. em-e-ba-ris	em-e-re-ris [gekocht worden.
	3. em-e-ba-tur	em-e-re-tur
<i>Plur.</i>	1. em-e-ba-mur	em-e-re-mur
	2. em-e-ba-mini	em-e-re-mini
	3. em-e-ba-ntur	em-e-re-ntur

Futurum simplex.

<i>Sing.</i>	1. em-a-r, ik zal gekocht worden.
	2. em-e-ris
	3. em-e-tur
<i>Plur.</i>	1. em-e-mur
	2. em-e-mini
	3. em-e-ntur

Imperativus.

(Praes.)	<i>Sing.</i>	2. emere, word ge-	(Fut.)	em-i-tor, gij moet gekocht worden.
		3. — [kocht.		em-i-tor, hij moet gekocht worden.
		2. emimini, wordt		
		3. — [gekocht.		em-u-ntor, zij moeten gekocht
				[worden.

B. Perfectumstam-groep.

Activum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Perfectum.

i in erim

<i>Sing.</i>	1. em-i, ik heb gekocht.	em-eri-m, dat ik gekocht hebbe.
	2. em-i-sti	em-eri-s
	3. em-i-t	em-eri-t
<i>Plur.</i>	1. em-i-mus	em-eri-mus
	2. em-i-stis	em-eri-tis
	3. em-e-runt	em-eri-nt

Plusquamperfectum.

i in eram

i in issem

<i>Sing.</i>	1. em-era-m, ik had gekocht.	em-is-se-m, dat ik gekocht hadde, ik zou [gekocht hebben.
	2. em-era-s	em-is-se-s
	3. em-era-t	em-is-se-t
<i>Plur.</i>	1. em-era-mus	em-is-se-mus
	2. em-era-tis	em-is-se-tis
	3. em-era-nt	em-is-se-nt

Futurum exactum.

i in ero

<i>Sing.</i>	1. em-ero, ik zal gekocht hebben.
	2. em-eri-s
	3. em-eri-t
<i>Plur.</i>	1. em-eri-mus
	2. em-eri-tis
	3. em-eri-nt

C. Nominaalvormen.

Infinitivus.

Participium.

<i>Praes.</i>	eme-re, (te) kopen.	eme-ns, (entis,) kopend.
<i>Perf.</i>	em-is-se, gekocht (te) hebben. (i in isse)	(o in ens)
<i>Fut.</i>	emp-turus, a, um esse, (te) zullen kopen.	emp-turus a, um, zullende kopen. (um in urus)

Gerundium.

Supinum.

<i>Nom.</i>	ontbreekt.	
<i>Gen.</i>	eme-ndi, van het kopen. (o in endi)	1. emp-tum, om te kopen.
<i>Dat.</i>	eme-ndo, aan het kopen.	2. emp-tu, te kopen. (um in u)
<i>Acc.</i>	(ad) eme-ndum, tot het kopen.	
<i>Abl.</i>	eme-ndo, door het kopen.	

Passivum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Perfectum.

S.	1.	emp-tus, { a, um	sum, ik ben gekocht	emp-tus, { a, um	sim, dat ik gekocht (ge-
	2.		es [geworden]		sis [worden) zij.
	3.		est		sit
Pl.	1.	emp-ti, { ae, a	sumus	emp-ti, { ae, a	simus
	2.		estis		sitis
	3.		sunt		sint

Plusquamperfectum.

S.	1.	emp-tus, { a, um	eram, ik was gekocht	emp-tus, { a, um	essem, dat ik gekocht (gew.) ware ik zou gekocht zijn
	2.		eras (geworden).		esses
	3.		erat		esset
Pl.	1.	emp-ti, { ae, a	eramus	emp-ti, { ae, a	essemus
	2.		eratis		essetis
	3.		erant		essent

Futurum exactum.

S.	1.	emp-tus, { a, um	ero, ik zal gekocht (geworden) zijn.
	2.		eris
	3.		erit
Pl.	1.	emp-ti, { ae, a	erimus
	2.		eritis
	3.		erunt

Infinitivus.

Participium.

Praes. emi, gekocht (te) worden.

—

ere in i

Perf. emp-tus, a, um esse, gekocht (te) zijn.

emp-tus, a, um, gekocht.
(um in us)

Fut. emp-tum iri, (te) zullen gekocht worden.

Gerundivum.

emen-dus, a, um, die gekocht moet worden.
(o in endus)

§ 36. Verba der derde

Hoofdtijden: capio —

Er zijn ook verba van de 3^e Coniugatie, waarvan het Praes. Ind. uitgaat op **io**.

Zij vormen hunne tijden volgens de **alg. regels** van de 3^e coniugatie.

De **i** valt weg voor **i** en korte **e** dus: **capis**, niet capiis. **caperis**, niet capieris.

Activum.

			o in am (as)
<i>Praes. Ind.</i>	capi-o, ik neem.	<i>Coni.</i>	capi-am
	cap-i-s		capi-as enz.
	cap-i-t		
	cap-i-mus		
	cap-i-tis		
	capi-unt		
<i>Impf. Indic.</i>	capi-ebam	<i>Coni.</i>	cap-erem
o in ebam	capi-ebas enz.		Inf. Praes. † m
<i>Fut. simplex</i>	capi-am		cap-eres enz.
o in am(es)	capi-es		
	capi-et enz.		
<i>Imper. Praes.</i>	cap-e cap-ite	<i>Fut.</i>	cap-ito capi-unto
<i>Inf. Praes.</i>	cap-ere	<i>Gerund.</i>	capie-ndi enz.
<i>Part. Praes.</i>	capie-ns, (entis)		

coniugatie op io

cepi — captum — capere

Passivum.

<i>Praes. Ind.</i>	capi-or cap-e-ris cap-i-tur cap-i-mur cap-i-mini capi-u-ntur	<i>Coni.</i>	capi-ar capi-aris enz.
<i>Imperf. Indic.</i>	capi-e-bar capi-e-baris enz.	<i>Coni.</i>	cap-erer cap-ereri enz.
<i>Fut. simplex</i>	capi-ar capi-eris enz.		
<i>Inf. Praes.</i>	cap-i	<i>Gerundiv.</i>	capie-ndus

Opm. Hiertoe behoren behalve capio:

cupio, ik begeer	pario, ik breng voort.
facio, ik doe	quatio
fodio, ik graaf	— cutio } ik schud
fugio, ik vlucht.	rapio, ik roof.
iacio, ik werp.	sapio, ik ben wijs.

§ 37. Paradigma der

Hoofdtijden: Audio —

Activum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Praesens.

o in am (as)

<i>Sing.</i>	1. audi-o, ik hoor.	audi-a-m, dat ik hore.
	2. audi-s	audi-a-s
	3. audi-t	audi-a-t
<i>Plur.</i>	1. audi-mus	audi-a-mus, dat wij horen
	2. audi-tis	audi-a-tis [(laten wij horen).
	3. audi-u-nt	audi-a-nt

Imperfectum.

o in eam.

Inf. + m.

<i>Sing.</i>	1. audi-e-ba-m, ik hoorde.	audi-re-m, dat ik hoorde, ik zou horen.
	2. audi-e-ba-s	audi-re-s
	3. audi-e-ba-t	audi-re-t
<i>Plur.</i>	1. audi-e-ba-mus	audi-re-mus
	2. audi-e-ba-tis	audi-re-tis
	3. audi-e-ba-nt	audi-re-nt

Futurum simplex.

o in am (es)

<i>Sing.</i>	1. audi-a-m, ik zal horen.	audi-turus, { a, um	sim
	2. audi-e-s		sis, dat ik zal horen.
	3. audi-e-t		sit
<i>Plur.</i>	1. audi-e-mus	audi-turi, { ae, a	simus
	2. audi-e-tis		sitis
	3. audi-e-nt		sint

Imperativus.

Inf. Praes — re

(Praes.) *Sing.* 2. audi, hoor.

3. —

Plur. 2. audi-te, hoort.

3. —

(Fut.) audi-to, gij moet horen.

audi-to, hij moet horen.

audi-tote, gij(lieden) moet horen.

audi-u-nto, zij moeten horen.

vierde coniugatie

Audivi — Auditum — Audire

Passivum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Praesens.

<i>Sing.</i>	1. audi-o-r, ik word gehoord.	audi-a-r, dat ik gehoord worde.
	2. audi-ris	audi-a-ris
	3. audi-tur	audi-a-tur
<i>Plur.</i>	1. audi-mur	audi-a-mur
	2. audi-mini	audi-a-mini
	3. audi-u-ntur	audi-a-ntur

Imperfectum.

<i>Sing.</i>	1. audi-e-ba-r, ik werd ge-	audi-re-r, dat ik gehoord werde, ik zou
	2. audi-e-ba-ris [hoord.	audi-re-ris [gehoord worden.
	3. audi-e-ba-tur	audi-re-tur
<i>Plur.</i>	1. audi-e-ba-mur	audi-re-mur
	2. audi-e-ba-mini	audi-re-mini
	3. audi-e-ba-ntur	audi-re-ntur

Futurum simplex.

<i>Sing.</i>	1. audi-a-r, ik zal gehoord worden.
	2. audi-e-ris
	3. audi-e-tur
<i>Plur.</i>	1. audi-e-mur
	2. audi-e-mini
	3. audi-e-ntur

Imperativus.

(Praes.)	<i>Sing.</i>	2. audi-re, word	audi-tor, gij	{ moet gehoord worden
		3. — [gehoord.	audi-tor, hij	
	<i>Plur.</i>	2. audi-mini, wordt		
		3. — [gehoord.	audi-untor, zij moeten gehoord	[worden.

B. Perfectumstamgroep.

Activum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Perfectum.

i in erim

<i>Sing.</i>	1. audiv-i, ik heb gehoord.	audiv-eri-m, dat ik gehoord hebbe.
	2. audiv-i-sti	audiv-eri-s
	3. audiv-i-t	audiv-eri-t
<i>Plur.</i>	1. audiv-i-mus	audiv-eri-mus
	2. audiv-i-stis	audiv-eri-tis
	3. audiv-e-runt	audiv-eri-nt

Plusquamperfectum.

i in eram

i in issem

<i>Sing.</i>	1. audiv-era-m, ik had gehoord.	audiv-isse-m, dat ik gehoord hadde, ik
	2. audiv-era-s	audiv-isse-s [zou gehoord hebben.
	3. audiv-era-t	audiv-isse-t
<i>Plur.</i>	1. audiv-era-mus	audiv-isse-mus
	2. audiv-era-tis	audiv-isse-tis
	3. audiv-era-nt	audiv-isse-nt

Futurum exactum.

i in ero

<i>Sing.</i>	1. audiv-ero, ik zal gehoord hebben.
	2. audiv-eri-s
	3. audiv-eri-t
<i>Plur.</i>	1. audiv-eri-mus
	2. audiv-eri-tis
	3. audiv-eri-nt

C. Nominaalvormen.

Infinitivus.

Participium.

<i>Praes.</i>	audi-re (te) horen.	audie-ns. (entis) horend.
<i>Perf.</i>	audiv-isse, gehoord (te) hebben. (i in isse)	(o in ens)
		—
<i>Fut.</i>	audi-turus, a, um esse, (te) zullen horen.	audi-turus, a, um, zullende horen. (um in urus)

Gerundium.

Supinum.

<i>Nom.</i>	Ontbreekt.	
<i>Gen.</i>	audie-ndi, van het horen. (o in endi)	1. audi-tum, om te horen.
<i>Dat.</i>	audie-ndo, aan het horen.	2. audi-tu, te horen. (um in u)
<i>Acc.</i>	(ad) audie-ndum, tot het horen.	
<i>Abl.</i>	audie-ndo, door het horen.	

Passivum.

Indicativus.

Coniunctivus.

Perfectum.

S.	1.	audi-tus, {	sum, ik ben gehoord	audi-tus, {	sim, ik zij gehoord
	2.		es [(geworden).		sis [(geworden).
	3.		est		sit
Pl.	1.	audi-ti, {	sumus	audi-ti, {	simus
	2.		estis		sitis
	3.		sunt		sint

Plusquamperfectum.

S.	1.	audi-tus, {	eram, ik was gehoord	audi-tus, {	essem ik ware gehoord (geworden)
	2.		eras [(geworden).		esses ik zou gehoord zijn
	3.		erat		esset
Pl.	1.	audi-ti, {	eramus	audi-ti, {	essemus
	2.		eratis		essetis
	3.		erant		essent

Futurum exactum.

S.	1.	audi-tus, {	ero, ik zal gehoord worden zijn.
	2.		eris
	3.		erit
Pl.	1.	audi-ti, {	erimus
	2.		eritis
	3.		erunt

Infinitivus.

Participium.

Praes.	audi-ri, gehoord (te) worden.	—
Perf.	audi-tus, a, um esse. gehoord (te) zijn.	audi-tus, a, um, gehoord. (um in us)
Fut.	audi-tum iri, (te) zullen gehoord worden.	—

Gerundivum.

audie-ndus, a, um, die gehoord moet worden.
(o in endus)

§ 38. Overzicht der 4 Coniugaties.

VORMING DER TIJDEN.

	1 ^e Coni.	2 ^e Coni.	3 ^e Coni.	4 ^e Coni.
I Hoofdvorm Praes ind. Act.	amo o	deleo eo	emi o	audio io
1. Praes. coni.	o in em amem	eo in eam deleam	o in am emam (as)	o in am audiam (as)
2. Imperf. ind.	o in abam amabam	eo in ebam delebam	o in ebam emebam	o in ebam audiebam
3. Fut. ind.	o in abo amabo	eo in ebo delebo	o in am (es) emam (es)	o in am (es) audiam (es)
4. Part. praes.	o in ans amans	eo in ens delens	o in ens emens	o in ens audiens
5. Gerundium.	o in andi amandi	eo in endi delendi	o in endi emendi	o in endi audiendi
6. Gerundivum.	o in andus amandus	eo in endus delendus	o in endus emendus	o in endus audiendus
II Hoofdvorm. Perf. ind. Act.	amavi i	delevi i	emi i	audivi i
1. Perf. coni.	i in erim amaverim	id. deleverim	id. emerim	id. audiverim
2. Plusq. perf. ind.	i in eram amaveram	id. deleveram	id. emeram	id. audiveram
3. Plusq. perf. coni.	i in issem amavissem	id. deleviſsem	id. emiſsem	id. audiviſsem
4. Fut. ex.	i in ero amavero	id. delevero	id. emero	id. audivero
5. Inf. perf. act.	i in isse amavisſe	id. deleviſſe	id. emiſſe	id. audiviſſe
III. Hoofdvorm. Supinum. (I)	um amatum	um deletum	um emptum	um auditum
1. Part. fut. act.	um in urus amaturus	id. deleturus	id. empturus	id. auditurus
2. Part. perf. pass.	um in us amatus	id. deletus	id. emptus	id. auditus
3. Sup. pass. (II)	um in u amatu	id. deletu	id. emptu	id. auditu

	1 ^e Coni.	2 ^e Coni.	3 ^e Coni.	4 ^e Coni.
IV Hoofdvorm.				
Inf. praes. act.	are amare	ere delere	ere emere	ire audire
1. Imperf. coni.	Inf. + m. amarem	id. delerem	id. emerem	id. audirem
2. Imperat. 2 pers.	Inf.-re ama	id. dele	id. eme	id. audi
3. Inf. praes. pass.	are in ari amari	ere in eri deleri	ere in i emi	ire in iri audiri
4. Imperat. pass.	inf. act. amare	id. delere	id. emere	id. audire

Samengesteld zijn:

I. In het **activum**:

1. **Fut. coni.** is samengesteld uit het **part. fut. act.** en **sim**,
amaturus sim, deleturus sim,
empturus sim, auditurus sim.
2. **Inf. fut. act.** uit het **part. fut. act.** en **esse**:
amaturus esse, deleturus esse,
empturus esse, auditurus esse.

II. In het **passivum**:

1. Het **perf. ind.** en alle in het activum van het perf. gevormde tijden uit het **part. perf.** en een der tijden van het verbum **esse**:
amatus sum, amatus sim, amatus eram, amatus essem, amatus ero, amatus esse.
2. **Inf. fut. pass.** uit het **supinum** en **iri**:
amatum iri, deletum iri, emptum iri, auditum iri.

§ 39. **Verba deponentia.**

1. Wat verstaat men door een verbum **deponens**?

Een verbum *deponens* is een verbum, dat een **passieve** vorm, maar een **actieve** betekenis heeft.

Uitz. 1) De volgende vormen hebben echter een **actieve** vorm en **actieve** betekenis:

- a) **Part. Praes.**
- b) **Inf., Part.** en **coniunct. fut.**
- c) **Gerundium** en **Sup. I.**

- 2) Hebben een **passieve** vorm en **passieve** betekenis:
't **Gerundivum** en **Sup. II.**

§ 40. **Paradigma der 4 coniugaties der verba deponentia.**

Hoofdtijden:	I hortor,	hortatus sum,	hortari	vermanen.
	II vereor,	veritus sum,	vereri	vrezen.
	III sequor,	secutus sum,	sequi	volgen.
	IV partior,	partitus sum,	partiri	delen.

INDICATIVUS.

Praesens.

1 ^e Coni.	—	2 ^e Coni.	—	3 ^e Coni.	—	4 ^e Coni.
ik vermaan.		ik vrees.		ik volg.		ik verdeel.
hortor		vereor		sequor		partior
hortaris		vereris		sequeris		partiris
hortatur		veretur		sequitur		partitur
hortamur		veremur		sequimur		partimur
hortamini		veremini		sequimini		partimini
hortantur		verentur		sequuntur		partiuntur.

IMPERFECTUM.

ik vermaande	—	ik vreesde	—	ik volgde	—	ik verdeelde
hortabar		verebar		sequebar		partiebar
hortabaris		verebaris		sequebaris		partiebaris
hortabatur		verebatur		sequebatur		partiebatur
hortabamur		verebamur		sequebamur		partiebamur
hortabamini		verebamini		sequebamini		partiebamini
hortabantur		verebantur		sequebantur		partiebantur.

PERFECTUM.

ik heb vermaand,	ik heb gevreesd,	ik heb gevolgd,	ik heb verdeeld,
hortatus sum	veritus sum	secutus sum	partitus sum.

PLUSQUAMPERFECTUM.

ik had vermaand,	ik had gevreesd,	ik had gevolgd,	ik had verdeeld,
hortatus eram	veritus eram	secutus eram	partitus eram.

FUTURUM.

ik zal vermanen,	ik zal vrezen,	ik zal volgen,	ik zal verdelen,
hortabor	verebor	sequear	partiar
hortaberis	vereberis	sequeris	partieris
hortabitur	verebitur	sequetur	partietur
hortabimur	verebimur	sequemur	partiemur
hortabimini	verebimini	sequemini	partiemini
hortabuntur	verebuntur	sequentur	partientur.

FUTURUM EXACTUM.

ik zal vermaand hebben, hortatus ero.	ik zal hebben ge- vreesd, veritus ero.	ik zal gevolgd hebben, secutus ero.	ik zal verdeeld hebben, partitus ero.
--	---	--	--

CONIUNCTIVUS.

Praesens.

dat ik vermane, horter horteris hortetur hortemur hortemini hortentur	dat ik vreeze, verear verearis vereatur vereamur vereamini vereantur	dat ik volge, sequar sequaris sequatur sequamur sequamini sequantur	dat ik verdeele, partiar partiaris partiaturs partiamur partiamini partiantur.
---	--	---	--

IMPERFECTUM.

Ik zou vermanen dat ik vermaande hortarer	vrezen vreesde vererer	volgen volgde sequerer	verdelen verdeelde partirer.
---	------------------------------	------------------------------	------------------------------------

PERFECTUM.

dat ik vermaand, hortatus sim	gevreesd veritus sim	gevolgd secutus sim	verdeeld hebbe, partitus sim.
-------------------------------------	----------------------------	---------------------------	-------------------------------------

PLUSQUAMPERFECTUM.

Ik zou vermaand dat ik vermaand hortatus essem	gevreesd gevreesd veritus essem	gevolgd gevolgd secutus essem	verdeeld hebben verdeeld hadde partitus essem
---	--	--	--

FUTURUM.

dat ik zal ver- manen, hortaturus sim	vrezen, veriturus sim	volgen, secuturus sim	verdelen, partiturus sim.
--	---------------------------------	---------------------------------	-------------------------------------

PARTICIPIUM.

Activum.

Praes. **hort ans** — vermanende.

Perf. hort *atus* (a, um), vermaand hebbende.

Fut. **hortat urus**, (a, um), zullende vermanen.

Praes. **ver ens** — vrezende.

Perf. verit *us*, (a, um), gevreesd hebbende.

Fut. **verit urus**, (a, um), zullende vrezén.

Praes. **sequ ens** — volgende.

Perf. secut *us*, (a, um), gevolgd hebbende.

Fut. **secut urus**, (a, um), zullende volgen.

Praes. **parti ens** — verdelende.

Perf. partit *us*, (a, m), verdeeld hebbende.

Fut. **partit urus**, (a, um), zullende verdelen.

Passivum.

Fut. of Gerundivum *hortandus* (a, um), zullende of moetende vermaand **worden**.

Fut. of ger. ver *endus* (a, um), zullende of moetende gevreesd **worden**.

Fut. of ger. sequendus, (a, um), zullende of moetende **worden** gevolgd.

Fut. of ger. parti *endus* (a, um), zullende of moetende verdeeld **worden**.

INFINITIVUS.

Praes. hort *ari* — vermanen.

Perf. hortat *us*, (a, um) *esse* — vermaand hebben.

Fut. **hortat urus**, (a, um) **esse** — zullen vermanen.

Praes. ver *eri* — vrezén.

Perf. verit *us*, (a, um) *esse* — gevreesd hebben.

Fut. **verit urus**, (a, um) **esse** — zullen vrezén.

Praes. sequ *i* — volgen.

Perf. secut *us*, (a, um) *esse* — gevolgd hebben.

Fut. **secut urus**, (a, um) **esse** — zullen volgen.

Praes. part *iri* — verdelen.

Perf. partit *us*, (a, um) *esse* — verdeeld hebben.

Fut. **partit urus**, (a, um) **esse** — zullen verdelen.

IMPERATIVUS.

Praesens.

1 ^e Conj.	2 ^e Conj.	3 ^e Conj.	4 ^e Conj.
S. 2. hort <i>are</i> .	S. 2. ver <i>ere</i> .	S. 2. sequ <i>ere</i> .	S. 2. part <i>ire</i> .

P. 2. hort <i>amini</i> vermaan	P. 2 ver <i>emini</i> vrees	P. 2. sequ <i>imini</i> volg	P. 2 part <i>imini</i> verdeel
------------------------------------	--------------------------------	---------------------------------	-----------------------------------

Futurum.

gij moet vermanen	vrezen	volgen	verdelen
S. 2. hort <i>ator</i>	S. 2. ver <i>etor</i>	S. 3. sequ <i>itor</i>	S. 2. part <i>itor</i>
3. hort <i>ator</i>	3. ver <i>etor</i>	3. sequ <i>itor</i>	3. part <i>itor</i>
P. 2. hort <i>abimini</i>	P. 2. ver <i>ebimini</i>	P. 2. sequ <i>emini</i>	P. 2. part <i>iemini</i>
3. hort <i>antor</i>	3. ver <i>entor</i>	3. sequ <i>untor</i>	3. part <i>iuntor</i>

SUPINUM.

om te vermanen	vrezen	volgen	verdelen
hortatum	veritum	secutum	partitum
te vermanen	vrezen	volgen	verdelen
hortatu	veritu	secutu	paritu

GERUNDIUM.

G. hort <i>andi</i>	ver <i>endi</i>	sequ <i>endi</i>	parti <i>endi</i>
D. hort <i>ando</i>	ver <i>endo</i>	sequ <i>endo</i>	parti <i>endo</i>
A. hort <i>andum</i>	ver <i>endum</i>	sequ <i>endum</i>	parti <i>endum</i>
A. hort <i>ando</i>	ver <i>endo</i>	sequ <i>endo</i>	parti <i>endo</i>

N.B. Er zijn ook verba deponentia op **ior** van de 3^e coniugatie; zij worden vervoegd als **capio**.

§ 41. Verkorte en afwijkende vormen.

In het **perfectum** en in de daarvan afgeleide tijden worden somtijds enige letters weggelaten.

a) **vi** voor **s**

b) **ve** voor **r**, doch de **e** blijft in de perfecta op **ivi**.

amavisti	delevisti	—	amasti	delesti
amavisse	delevisse	—	amasse	delesse
amavissem	delevissem	—	amassem	delessem
amaverunt	deleverunt	—	amarunt	delerunt
amaverim	deleverim	—	amarim	delerim

enz.

audivisti	—	audisti	audivisse	—	audisse
audiverunt	—	audierunt	audiverim	—	audierim

enz.

c) In plaats van de uitgang **erunt** in het *perf.* staat dikwijls **ere**; in plaats van de uitgang **ris** in de 2^e pers. sing. pass. dikwijls **re**:

amaverunt	—	amavere
amabaris	—	amabare

Men vermijde dubbelzinnige vormen: amare voor amaverunt.

- d) De imperativi der verba dico ik zeg, duco ik voer, facio ik doe, fero ik draag, zijn:

dic, duc, fac, fer.

Zoo ook bij composita, behalve die van facio:

reduc, refer, *perface, calface.*

§ 42. Onregelmatige werkwoorden.

I. Possum, potui, posse, kunnen.

Possum is samengesteld uit pot en sum (pot verkorting van potis, pote, machtig).

Het wordt vervoegd als sum. Hierbij valt op te merken:

1°. dat **pot** voor **s** veranderd wordt in pos.

2°. dat **potessem** et **potesse** samengetrokken wordt tot **possem** en **posse**.

3°. dat van fui en afgeleide vormen de f wegvalt.

	<i>Indic.</i>	<i>Coni.</i>
<i>Praes.</i>	pos-sum, ik kan. pot-es pot-est pos-sumus pot-estis pos-sunt	pos-sim, dat ik kunne. pos-sis pos-sit pos-simus pos-sitis pos-sint
<i>Impf.</i>	pot-eram, ik kon.	pos-sem, dat ik konde.
<i>Fut. S.</i>	pot-ero, ik zal kunnen.	
<i>Inf. Praes.</i>	posse, kunnen.	<i>Part. Praes.</i> ontbreekt (potens, machtig, wordt slechts als adi. gebruikt).

De vormen van de perfectumstam afgeleid gaan als volgt: potui potuerim potueram potuissem potuero potuisse.

§ 43. Fero tuli latum ferre, dragen.

Indic. Praesentis.

<i>Act.</i>	fero, fers, fert , ferimus, fertis , ferunt.	<i>Pass.</i>	feror, ferris, fertur , ferimur, ferimini, feruntur.
-------------	---	--------------	--

Coni. Imperfecti.

<i>Act.</i>	ferrem, ferres , enz.	<i>Pass.</i>	ferrer, ferreris , enz.
-------------	------------------------------	--------------	--------------------------------

Imperativus.

Praes. **fer, ferte.**

Fut. **ferto, fertote, ferunto.**

Infinitivus Praesens.

Act. **ferre** (= *fer-se*, vgl. *es-se*).

Pass. **ferri.**

Alle overige vormen zijn regelmatig (b.v. *fut. act. feram, feres enz., pass. ferar, fereris, enz.*).

§ 44. **Edo, edi, esum, edere, eten.**

Dit verbum met zijn composita wordt **regelmatig** vervoegd volgens de 3^e conjugatie, doch heeft enige bijvormen, welke, wat de spelling betreft, overeenkomen met de vormen van **sum**, die met **es** beginnen.

Praes. Ind.

edo

edis of **es**

Imperf. Conj.

ederem of **essem**

Imperativus.

ede of **es**

§ 45. **volo volui velle, willen.**

nolo (= *ne-volo*), **nolui nolle**, niet willen.

malo (= *mage-volo*) **malui malle**, liever willen.

Indic. Praes.

volo

vis

vult

volumus

vultis

volunt

nolo

non vis

non vult

nolumus

non vultis

nolunt

malo

mavis

mavult

malumus

mavultis

malunt

Coni. Praes.

velim

velis

velit

velimus

velitis

velint

nolim

nolis

nolit

nolimus

nolitis

nolint

malim

malis

malit

malimus

malitis

malint

Ind. Impf.

volebam

nolebam

malebam

Coni. Impf.

vellem

nollem

mallem

Fut. S.

volam

nolam

malam

voles enz.

noles enz.

males

Inf. Praes.

velle

nolle

malle

Imperativus.

Praes. noli, nolite.

Fut. nolito, nolitote, nolunto.

De overige vormen van de praesensstam ontbreken (het part. praes van *nolle* wordt door *invitus*, *tegen wil en dank*, *ongaarne*, vervangen), de vormen van de perfectumstam zijn volui, voluero enz.

§ 46. **Eo ii itum ire**, gaan.

Men lette vooral op het volgende:

1. *a.* de praesensstam **i** gaat vóór *a*, *o*, *u* in **e** over.
b. het imperf. gaat uit op *-bam*, het fut. op *-bo*.
2. in de perfectumstam valt steeds de *ν* uit, en daarna wordt *ii* vóór *s* tot **i** samengetrokken.
3. het supinum heeft een korte **i**.

	Indicativus.	Coniunctivus.
<i>Praes.</i>	eo , is, it. imus, itis, eunt .	eam , eas, eat. eamus eatis eant .
<i>Impf.</i>	ibam , ibas , enz.	irem, ires, enz.
<i>Fut. S.</i>	ibo , ibis , enz.	iturus sim.
<i>Imperat. Praes.</i> i, ite		<i>Fut.</i> ito, itote, eunto .
<i>Perf.</i>	ii, isti , iit. iimus, istis , ierunt.	ierim
<i>Plusquaf.</i>	ieram	issem .
<i>Fut. Ex.</i>	iero.	

	Infinitivus.	Participium.
<i>Praes.</i>	ire	iens, euntis
<i>Perf.</i>	isse	—
<i>Fut.</i>	iturus, a, um esse <i>Gerundium</i> eundi enz. <i>Gerundivum</i> eundum (est).	iturus a, um <i>Supinum</i> itum, itu
<i>Passivum</i> itur, eatur , ibatur, iretur, enz., men gaat, enz.; een volledig passivum hebben slechts de transitieve composita.		

Composita van *eo* zijn:

abeo, weggaan.	introeo, binnentreden.
adeo, naderen, zich tot iemand wenden (met een verzoek).	intereo, pereo, ondergaan.
circu(m)eo, rondgaan.	obeo, naar iets toegaan, bereizen.
coeo, samenkomen, zich verenigen.	praetereo, voorbijgaan.
exeo, uitgaan.	redeo, terugkeren.
ineo, ingaan.	subeo, op zich nemen.
veneo venii venire, verkocht worden (passiv. van <i>vendo</i>)	transeo, overgaan, enz.

N.B. Verwissel **veneo** niet met **venio**.

§ 47. **Fio factus sum fieri**

= 1. worden.

2. gemaakt worden (pass. bij facio).

3. geschieden.

fit, factum est, fieri.

Indicativus.

Praes. fio, fis, fit — — fiunt.

Impf. fiebam, fiebas, enz.

Fut. S. fiam, fies enz.

Coniunctivus.

fiam, fias, fiat, enz.

fierem, fieres, enz.

Imperat. fi, fite.

Infinitivus.

Praes. fieri, (te) worden,
gemaakt (te) worden.

Perf. factus, a, um esse, gewor-
den (te) zijn, gemaakt (te) zijn.

Fut. 1. fore of futurus, a, um esse,
(te) zullen worden.

2. factum iri, gemaakt (te) zul-
len worden.

Gerundivum, faciendus, die gemaakt moet worden.

Het perfectum en de daarbij behorende tijden zijn: factus sum, eram,
ero, enz.

1. De composita van facio, die de **a** behouden, hebben fio in passi-
vum: arefacio droog maken; arefieri droog worden.

2. De composita, waarin de **a** in **i** overgaat, hebben een **eigen** pass.
bijv. conficio — confici bijeenbrengen.

§ 48. **Verba defectiva.**

1. Slechts in de perfectumstam komen voor:

coepi, ik ben begonnen (aangevuld door incipio).

memini, ik herinner mij (ik heb mij te binnen gebracht).

odi, ik haat (eig. ik heb haat opgevat).

coepi coepisti enz. coeperim coeperam coepissem coepero coepisse.
coeptus, begonnen.

memini meministi enz. meminere meminere meminisse meminero
meminisse. *Imperat.* **memento**, herinner u, **mementote**, herinnert u.

odi odisti enz. oderim oderam odissem odero odisse. **osurus**, die zal
haten, **exosus** en **perosus** = hatend.

2. **inquam**. zeg ik.

Ind. Praes. inquam inquis inquit — — inquit.

Ind. Perf. inquit. *Fut. S.* inquires, inquiet.

3. **aio**, ik zeg, ik beweer, ik bevestig (tegenstelling nego).

Ind. Praes. aio, ais, ait — — aiunt. *Coni. Praes.* aiat.

Ind. Perf. aiebam, aiebas enz. *Ind. Perf.* ait.

Opm. In plaats van *aisne*? werkelijk? staat veelal *ain*?

4. Van (for) *fatus sum fari*, zeggen, spreken, was in proza slechts in gebruik de uitdrukking:
fando audire, weten van horen zeggen.
 Meer in gebruik waren de *composita*, b v :
affatur, *affatus sum*, *affari*, aanspreken.
praefatur, *praefatus sum*, *praefari*, vooraf zeggen.
5. **queo quivi quire**, kunnen
nequeo (non queo) nequivi nequire, niet kunnen } worden in de praesensstam-
 groep volkomen als *eo* vervoegd; doch slechts enkele vormen zijn gebruikelijk.
6. **salve** wees gegroet, **salvete** salvere.
(h)ave „ „ **(h)avete** **(h)avere**.

§ 49. *Verba impersonalia*.

De *verba impersonalia* komen slechts voor in de 3^e persoon *sing.* en in de *infinitivus*. In 't Nederlands worden ze vertaald door: *het*, *er* of *men*.

Daartoe behoren:

a) Werkwoorden, die een weersgesteldheid of een natuurverschijnsel te kennen geven:

<i>fulminat</i>	—	<i>fulminavit</i>	<i>fulminare</i>	—	't bliksemt
<i>pluit</i>	—	<i>pluit</i>	<i>pluere</i>	—	het regent
<i>tonat</i>	—	<i>tonuit</i>	<i>tonare</i>	—	't dondert

b) de volgende werkwoorden:

<i>miseret</i>	(me)	< <i>miseritus sum</i> >	< <i>misereri</i>	ik heb medelijden >
<i>poenitet</i>	(me)	<i>poenituit</i>	<i>poeniteri</i>	het berouwt mij
<i>piget</i>	(me)	<i>piguit</i>	<i>pigere</i>	het verdriet mij
<i>pudet</i>	(me)	<i>puduit en puditum est</i>	<i>pudere</i>	ik schaam mij
<i>taedet</i>	(me)	< <i>pertaesum est</i> >	<i>taedere</i>	het staat mij tegen het verveelt mij
<i>libet</i>	(mihi)	<i>libuit en libitum est</i>	<i>libere</i>	het lust mij
<i>licet</i>	(mihi)	<i>licuit en licitum est</i>	<i>licere</i>	het is mij geoorloofd
<i>decet</i>	(me)	<i>decuit</i>	<i>decere</i>	het past mij
<i>dedecet</i>	(me)	<i>dedecuit</i>	<i>dedecere</i>	het past mij niet
<i>oportet</i>	(me)	<i>oportuit</i>	<i>oportere</i>	het behoort mij, past mij
<i>refert</i>		<i>retulit</i>	<i>referre</i>	het komt er op aan

c) Sommige werkwoorden, die slechts in een bepaalde betekenis onpersoonlijk zijn:

<i>constat</i>	<i>constitit</i>	<i>constare</i>	het staat vast, het is bekend
<i>juvat</i> (me)	<i>juvit</i>	<i>juvare</i>	het is mij aangenaam enz.

d) het *passivum* van intransitieve werkwoorden:

<i>itur</i> ,	men gaat
<i>vivitur</i> ,	men leeft

§ 50. Coniugatio Periphrastica.

Wat verstaat men door *coni. periphrastica*?

Hierdoor verstaat men de **verbinding** van het hulpwerkwoord **esse** met het **participium futuri activi** (coni. per **act.**) of met het **gerundivum** (coni. per. **pass**)

A) De coni. per. met het part. fut. **act.** heeft de volgende betekenissen:

- a) **ik ben voornemens**
- b) **ik ben willende**
- c) **ik sta op het punt van**

B) De coni. per. met 't **gerundivum** heeft de betekenis van **moeten**.

a) Esse met 't part. fut. act. voor 't **activum**.

Praes.	deleturus sum	deleturus sim
	ik ben voornemens te verwoesten.	dat ik voornemens zij te verwoesten.

Imperf.	deleturus eram	deleturus essem.
	ik was voornemens te verwoesten.	dat ik voornemens ware te verwoesten.
	enz.	

b) Esse met 't gerundivum voor 't **passivum**.

Praes.	amandus sum	amandus sim
	ik moet bemind worden	dat ik bemind moet worden
Imperf.	amandus eram	amandus essem
	ik moest bemind worden	dat ik bemind moest worden.

De coni. per. voor 't pass. wordt verdeeld in coni. per. **personalis** en **impersonalis**.

- I. De coni. per. **impersonalis** bestaat uit de verbuigingen van het **gerundivum neutrius generis** met de 3^e persoon van het verbum esse:
Laudandum est: er moet geprezen worden.
men moet prijzen.

Wanneer gebruikt men deze coni. per. *impersonalis*?

- 1) Bij alle verba **intransitiva**:
eundum est: men moet gaan.
- 2) Bij alle verba **transitiva**, die in 't *Latijn* **geen lijdend voorwerp** bij zich hebben.
amandum est: er moet bemind worden
men moet beminnen.

Deze onpersoonlijke vorm kan ook gebruikt worden bij **deponentia**:
proficiscendum est: men moet vertrekken.

Opm. De persoon, die iets doen moet, staat in de **dativus**: ik moet gaan: eundum est **mihi**; de soldaten moeten strijden: pugnandum est **militibus**.

- 3) De onpersoonlijke coni. per. hebben dus ook die werkwoorden, die **wel** in 't *Nederl.*, maar in het *Latijn* **geen lijdend voorwerp** hebben.

De leerlingen moeten alle gaven gebruiken, die God hun gegeven heeft
Utendum est discipulis **omnibus facultatibus**, quas Deus dedit.

II. De **persoonlijke** coni. per. bestaat uit het **gerundivum** met alle personen van het verbum esse.

Deze pers. coni. per. wordt slechts gebruikt bij verba **transitiva**, die een lijdend voorwerp bij zich hebben.

Hoe wordt zij gevormd?

1°) Men zet de **actieve** zin in 't **pass.** om.

2°) Het gezegde wordt vertaald door het **gerundivum** met **esse**.

3°) Het onderwerp van de act. zin wordt vertaald niet door a of ab met de abl., maar door de **dat**.

Allen moeten God beminnen.

God moet door alle menschen bemind worden.

Deus amandus est **omnibus hominibus**.

§ 51. Lijst der meest gebruikelijke verba naar de vorm hunner stammen gerangschikt.

a. Sterke perfecta.

do	dedi	datum	dare,	<i>geven</i>
sto	steti	staturus	stare,	<i>staan</i>
iuvo	iuvi	iutum	iuvare,	<i>helpen</i>
lavo	lavi	{ lautum lavatum }	lavare,	<i>wassen</i>

b. Zwakke Perfecta op vi en ui.

amo	amavi	amatum	amare,	<i>beminnen</i>
evenzo alle regelmatige verba dezer coniugatie.				
poto	potavi	potum	potare,	<i>drinken</i>
crepo	crepui	crepitum,	crepare,	<i>kraken</i>
cubo	cubui	cubitum,	cubare,	<i>liggen, slapen</i>
domo	domui	domitum,	domare,	<i>temmen</i>
veto	vetui	vetitum,	vetare,	<i>verbieden</i>
sono	sonui	sonaturus	sonare,	<i>klinken</i>
frico	fricui	{ fricatum frictum }	fricare,	<i>wrijven</i>
seco	secui	sectum	secare,	<i>snijden</i>
mico	micui	—	micare,	<i>flikkeren</i>
tono	tonui	—	tonare,	<i>donderen</i>

a. Sterke perfecta.

mordeo	momordi	morsum	mordere,	<i>bijten</i>
pendeo	pependi	—	pendere,	<i>hangen</i>

spondeo	spo p ondi	sponsum	spondere,	<i>beloven</i>
tondeo	totondi	tonsum	tondere,	<i>scheren</i>
sedeo	sedi	sessum	sedere,	<i>zitten</i>
video	vidi	visum	videre,	<i>zien</i>
caveo	cavi	cautum	cavere,	<i>op zijn hoede zijn</i>
faveo	favi	fautum	favere,	<i>gunstig zijn</i>
foveo	fovi	fotum	fovere,	<i>verplegen, koesteren</i>
moveo	movi	motum	movere,	<i>bewegen</i>
voveo	vovi	votum	vovere,	<i>wijden</i>

b. Zwakke Perfecta met:

1. *si.*

augeo	auxi	auctum	augere,	<i>vermeerderen</i>
luceo	luxi	—	lucere,	<i>lichten</i>
lugeo	luxi	—	lugere,	<i>treuren, rouwen</i>
torqueo	torsi	tortum	torquere,	<i>draaien</i>
mulceo	mulsi	mulsum	mulcere,	<i>strelen</i>
abs-tergeo	abs-tersi	abs-tersum,	abs-tergere,	<i>afwissen</i>
rideo	risi	risum,	ridere,	<i>lachen</i>
suadeo	suasi	suasum	suadere,	<i>aanraden</i>
ardeo	arsi	<i>arsurus</i>	ardere,	<i>branden</i>
haereo	haesi	<i>haesurus</i>	haerere,	<i>hangen aan</i>
maneo	mansi	mansum,	manere,	<i>blijven</i>
iubeo	iussi	iussum	iubere,	<i>bevelen</i>
indulgeo	indulsi	—	indulgere,	<i>toegeven</i>

2. *vi.*

deleo	delevi	deletum	delere,	<i>vernietigen</i>
fleo	flevi	fletum	flere,	<i>wenen</i>
com-pleo	com-plevi	com-pletum	com-plere,	<i>vullen</i>
ab-oleo	ab-olevi	ab-oliturum	abolere,	<i>vernietigen</i>

3. *ui* (zo alle overige verba der IIe coni.).

moneo	monui	monitum	monere,	<i>vermanen,</i> <i>herinneren</i> (nl. iemand aan iets).
habeo	habui	habitus	habere,	<i>hebben</i>
debeo	debui	debitum	debere,	<i>schuldig zijn, moeten</i>
praebeo	praeui	praebitum	praebere,	<i>verschaffen</i>
noceo	nocui	nocitum	nocere,	<i>schaden.</i>
placeo	placui	placitum	placere,	<i>behagen</i>
taceo	tacui	tacitum	tacere,	<i>zwijgen</i>
terreo	terrui	territum	terrere,	<i>verschrikken</i>
caleo	calui	<i>caliturus</i>	calere,	<i>warm zijn</i>
careo	carui	<i>cariturus</i>	carere,	<i>missen</i>
iaceo	iacui	<i>iaciturus</i>	iacere,	<i>liggen</i>

doleo	dolui	<i>doliturus</i>	dolere,	<i>smart hebben</i>
pareo	parui	<i>pariturus</i>	parere,	<i>gehoorzamen</i>
valeo	valui	<i>valiturus</i>	valere,	<i>gezond zijn</i>
doceo	docui	doctum	docere,	<i>onderwijzen</i>
misceo	miscui	mixtum	miscere,	<i>vermengen</i>
torreo	torrui	tostum,	torrere,	<i>roosteren</i>
censeo	censui	censum	censere,	<i>schatten, oordelen</i>
teneo	tenui	—	tenere,	<i>houden</i>
arceo	arcui	—	arcere,	<i>afweren</i>
timeo	timui	—	timere,	<i>vrezen</i>

Derde coniugatie.

a. Sterke perfecta.

1. met reduplicatie.

pungo	pupugi	punctum,	pungere,	<i>steken</i>
tango	tetigi	tactum	tangere,	<i>aanraken</i>
tendo	tetendi	tentum	tendere,	<i>spannen</i>
pendo	pependi	pensum	pendere,	<i>wegen</i>
curro	cucurri	cursum	currere,	<i>lopen</i>
parco	peperci	< temperatum >	parcere,	<i>sparen</i>
cado	cecedi	<i>casurus</i>	cadere,	<i>vallen</i>
caedo	cecedi	caesum	caedere,	<i>vellen</i>
fallo	fefelli	< deceptum >	fallere,	<i>bedriegen</i>
pello	pepuli	pulsum	pellere,	<i>verdrijven</i>
cano	cecini	< cantatum >	canere,	<i>zingen, muziek maken</i>
pario	peperi	partum	parere,	<i>ter wereld brengen,</i> <i>verwerven</i>
disco	didici	—	discere,	<i>leren</i>
posco	poposci	< postulatam >	poscere,	<i>vorderen</i>
bibo	bibi	—	bibere,	<i>drinken</i>
con-sisto	con-stiti	—	con-sistere,	<i>zich plaatsen, bestaan</i>

Weggevallen is de reduplicatie in:

findo	findi	fissum	findere,	<i>splijten</i>
scindo	scidi	scissum	scindere,	<i>verscheuren</i>
con-tundo	cón-tudi	contusum	con-tundere,	<i>stuk stoten</i>
per-cello	per-culi	per-culsum	per-cellere,	<i>ter neder werpen</i>
tollo	sus-tuli	sub-latum	tollere,	<i>opheffen, wegnemen</i>
fero	tuli	latum	ferre,	<i>dragen</i>

2. met verlenging van de korte stamklinker:

capio	cepi	captum	capere,	<i>nemen</i>
rumpo	rupi	ruptum	rumpere,	<i>breken</i>
ago	egi	actum	agere,	<i>drijven. handelen</i>
lego	legi	lectum	legere,	<i>verzamelen, kiezen, lezen</i>
facio	feci	factum	facere,	<i>maken, doen</i>

Passivum: fio factus sum, fieri, *gemaakt worden, worden.*

fugio	fugi	<i>fugiturus</i>	fugere,	<i>vluchten</i>
iacio	ieci	iactum	iacere,	<i>werpen</i>
frango	fregi	fractum	frangere,	<i>breken</i>
re-linquo	relinqui	relictum	relinquere,	<i>verlaten</i>
vinco	vici	victum	vincere,	<i>overwinnen</i>
emo	emi	emptum	emere,	<i>kopen</i>
edo	edi	esum,	edere,	<i>eten</i>
fodio	fodi	fossum	fodere,	<i>graven</i>
fundo	fudi	fusum	fundere,	<i>gieten, uit elkaar jagen</i>

3. Zonder kenbare verandering van de stamklinker:

incendo	incendi	incensum	incendere,	<i>doen ontbranden</i>
de-fendo	defendi	defensum	defendere,	<i>verdedigen</i>
pando	pandi	passum	pandere,	<i>uitbreiden</i>
prehendo	prehendi	prehensum,	prehendere,	<i>grijpen</i>
de-scendo	descendi	descensum,	descendere,	<i>af dalen</i>
con-sido	consedi	—	considerare,	<i>zich nederzetten, zich legeren</i>
verto	verti	versum	vertere,	<i>wenden</i>
acuo	acui	—	acuere,	<i>scherpen</i>
arguo	argui	< accusatum >	arguere,	<i>beschuldigen</i>
ex-uo	exui	exutum	exuere,	<i>uittrekken</i>
imbuo	imbui	imbutum	imbuere,	<i>drenken, indompelen</i>
minuo	minui	minutum	minuere,	<i>minderen</i>
statuo	statui	statutum	statuere,	<i>vaststellen</i>
tribuo	tribui	tributum	tribuere,	<i>toedelen</i>
ruo	ruï	—	ruere,	<i>storten, ijlen</i>
metuo	metui	—	metuere,	<i>vrezen</i>
solvo	solvi	solutum	solvere,	<i>losmaken, betalen</i>
volvo	volvi	volutum,	volvere,	<i>wentelen</i>

Samengestelde perfecta.

1. Zwakke Perfecta met *si*.

bij (van nature of door positie) lange stamklinker:

carpo	carpsi	carptum	carpere,	<i>plukken</i>
nubo	nupsi	nuptum	nubere,	<i>trouwen (van de vrouw)</i> <i>eig. sluieren</i>
scribo	scripsi	scriptum	scribere,	<i>schrijven</i>
dico	dixi	dictum	dicere,	<i>zeggen</i>
duco	duxi	ductum	ducere,	<i>voeren, leiden</i>
figo	fixi	fixum	figere,	<i>hechten</i>
af-fligo	af-flixi	af-flictum	af-fligere,	<i>ternederslaan</i>
fluo	fluxi	—	fluere,	<i>vloeien</i>

struo	struxi	structum	struere,	<i>bouwen</i>
vivo	vixi	<i>victurus</i>	vivere,	<i>leven</i>
finco	finxi	fictum	finere,	<i>vormen, verzinnen</i>
pingo	pinxi	pictum	pingere,	<i>schilderen</i>
stringo	strinxi	strictum	stringere,	<i>dichtsnoeren, strijken</i> <i>langs</i>
cingo	cinxi	cinctum	cingere,	<i>omringen</i>
iungo	iunxi	iunctum	iungere,	<i>verbinden</i>
ex-stinguo	exstinxi	exstinctum	exstinguere,	<i>uitblussen</i>
tingo	tinxi	tinctum	tingere,	<i>indompelen</i>
ungo	unxi	unctum	ungere,	<i>zalven</i>
flecto	flexi	flexum	flectere,	<i>buigen</i>
necto	nexui	nexum	nectere,	<i>knopen</i>
mergo	mersi	mersum	mergere,	<i>indompelen</i>
spargo	sparsi	sparsum	spargere,	<i>strooien</i>
claudo	clausi	clausum	claudere,	<i>sluiten</i>
laedo	laesi	laesum	laedere,	<i>kwetsen, beledigen</i>
ludo	lusi	lusum	ludere,	<i>spelen</i>
plaudo	plausi	plausum	plaudere,	<i>in de handen klappen,</i> <i>toejuichen</i>
e-vado	evasi	evasum	evadere,	<i>te voorschijn komen,</i> <i>ontsnappen, worden</i>
cedo	cessi	cessum	cedere,	<i>(gaan), wijken</i>
mitto	misi	missum	mittere,	<i>zenden</i>
como	compsi	comptum	comere,	<i>opmaken (nl. het haar),</i> <i>ordenen</i>
demo	dempsi	demptum	demere,	<i>wegnemen</i>
promo	prompsi	promptum	promere,	<i>te voorschijn halen</i>
sumo	sumpsi	sumptum	sumere,	<i>nemen</i>
con-temno	contempsi	contemptum	contemnere,	<i>verachten</i>
uro	ussi	ustum	urere,	<i>verbranden (trans.)</i>

bij korten stamklinker:

coquo	coxi	coctum	coquere,	<i>koken</i>
il-licio	illexi	illectum	illicere,	<i>aanlokken</i>
con-spicio	conspexi	conspectum	conspicere,	<i>aanschouwen</i>
rego	rexī	rectum	regere,	<i>regeren = besturen</i>
tego	texi	tectum	tegere,	<i>bedekken</i>
traho	traxi	tractum	trahere,	<i>trekken, slepen</i>
veho	vexi	vectum	vehere,	<i>voeren</i>
vehor	vectus	sum	vehi,	<i>varen, rijden</i>
divido	divisi	divisum	dividere,	<i>verdelen</i>
con-cutio	concussi	concussum	concutere,	<i>schokken</i>
premo	pressi	pressum	premere,	<i>drukken</i>
gero	gessi	gestum	gerere,	<i>dragen</i>

2 Met *vi*.

cupio	cupivi	cupitum	cupere,	<i>begeren</i>
sapio	sapivi	—	sapere,	<i>smaken, wijs zijn</i>
peto	petivi (pétii)	petitum	petere,	<i>streven naar</i>
quaero	quaesivi	quaesitum	quaerere,	<i>zoeken, vragen</i>
arcesso	arcessivi	arcessitum	arcessere,	<i>ontbieden</i>
capesso	capessivi	capessitum	capessere,	<i>aangrijpen</i>
laccio	laccessivi	laccessitum	laccessere,	<i>plagen</i>
lino	levi	litum	linere,	<i>bestrijken</i>
sino	sivi	situm	sinere,	<i>toelaten</i>
sero	sevi	satum	serere,	<i>zaaien</i>
cerno	—	—	cernere,	<i>zien</i>
de-cerno	de-crevi	de-cretum	decernere,	<i>besluiten</i>
sperno	sprevi	spretum	spernere,	<i>versmaden</i>
sterno	stravi	stratum	sternere,	<i>ter aarde werpen,</i> <i>bedekken</i>
tero	trivi	tritum	terere,	<i>wrijven</i>

3. Met *ui*.

rapio	rapui	raptum	rapere,	<i>roven</i>
strepo	strepui	—	strepere,	<i>bruisen</i>
alo	alui	altum	alere,	<i>voeden</i>
colo	colui	cultum	colere,	<i>bebouwen, verzorgen,</i> <i>aanbidden</i>
consulo	consului	consultum	consulere,	<i>raadplegen</i>
gigno	genui	genitum	gignere,	<i>voortbrengen</i>
pono	posui	positum	ponere,	<i>plaatsen</i>
de-sero	deserui	desertum	deserere,	<i>verlaten</i>
texo	texui	textum	texere,	<i>weven</i>

Verba incohativa.

De verba incohativa, die alle met de praesensversterking **sc** gevormd worden, geven het begin eener handeling of van een toestand te kennen.

a. incohativa, wier stamwerkwoord verloren is gegaan.

cresco	crevi	—	crescere,	<i>groeien</i>
		concreresco,		<i>samengroeien</i>
nosco	novi	—	noscere,	<i>leren kennen</i>
	ignosco	ignovi	ignotum	<i>ignoscere, vergeven</i>
	cognosco	cognovi	cognitum	<i>cognoscere, leren kennen</i>
	agnosco	agnovi	agnitum	<i>agnoscere, erkennen</i>
pasco	pavi	pastum	pascere,	<i>weiden (trans.)</i>
	pascor	pastus sum	pasci,	<i>weiden (intr.)</i>
quiesco	quievi	quieturus	quiescere,	<i>rusten</i>
assuesco	assuevi	—	assuescere,	<i>zich gewennen</i>

b. incohativa verbalia.

Perf. en sup. worden, voor zoover zij voorkomen, van het stamwerkwoord gevormd.

concupisco	concupivi	concupitum	concupiscere, <i>begeren</i>
scisco	scivi	scitum	sciscere, <i>besluiten</i>
revivisco	revixi	<i>revicturus</i>	reviviscere, <i>herleven</i>
inveterasco	inveteravi	—	inveterascere, <i>oud worden</i>
adolesco	adolevi	—	adolescere, <i>opgroeien</i>
obsolesco	obsolevi	—	obsolescere, <i>verouderen</i>

De meeste hebben geen supinum:

exardesco	(ardeo)	exarsi	exardescere, <i>ontbranden</i>
effervesco	(ferveo)	(effervi (-bui)	effervescere, <i>opbruisen</i>
effloresco	(floreo)	efflorui	efflorescere, <i>ontspruiten</i>
refrigesco	(frigeo)	refruxi	refrigescere, <i>verkoelen</i>
perhorresco	(horreo)	perhorruui	perhorrescere, <i>huiveren</i>
consenesco	(seneo)	consenui	consenescere, <i>oud worden</i>
condolesco	(doleo)	condolui	condolescere, <i>hevige smart beginnen te voelen</i>
obstupesco	(stupeo)	obstupui	obstupescere, <i>verbijsterd worden</i>
conticesco	(taceo)	conticui	conticescere, <i>stil worden</i>
pertimesco	(timeo)	pertimui	pertimescere, <i>bevreesd worden</i>
convalesco	(valeo)	convalui	convalescere, <i>weder gezond worden</i>
coalesco	(alo)	coalui	coalescere, <i>samengroeien</i>
ingemisco	(gemo)	ingemui	ingemiscere, <i>beginnen te zuchten</i>
resipisco	(sapio)	resipivi	resipiscere, <i>weder verstandig worden</i>
obdormisco	(dormio)	obdormivi	obdormiscere, <i>inslapen</i> enz.

c. incohativa nominalia.

Deze hebben geen van allen een supinum:

obduresco	(durus)	obdurui	obdurescere, <i>hard worden</i>
evanesco	(vanus)	evanui	evanescere, <i>verdwijnen</i>
percrebresco	(creber)	percrebrui	percrebrescere, <i>algemeen worden</i>
maturesco	(maturus)	maturui	maturescere, <i>rijp worden</i>
obmutesco	(mutus)	obmutui	obmutescere, <i>verstommen</i>
obsurdesco	(surdus)	obsurdui	obsurdescere, <i>doof worden</i>

Vierde coniugatie.

a. Sterke perfecta.

venio	veni	ventum	venire, <i>komen</i>
comperio	comperi	compertum	comperire, <i>bevinden</i>
reperio	repperi	repertum	reperire, <i>vinden</i>

b. Zwakke perfecta.

saepio	saepsi	saeptum	saepire,	<i>omheinen</i>
sancio	sanxi	sanctum	sancire,	<i>heiligen</i>
vincio	vinxi	vinctum	vincire,	<i>binden</i>
farcio	farsi	fartum	farcire,	<i>volstoppen</i>
fulcio	fulsi	fultum	fulcire,	<i>steunen, schragen</i>
sarcio	sarsi	sartum	sarcire,	<i>herstellen</i>
sentio	sensi	sensum	sentire,	<i>gevoelen</i>
haurio	hausi	haustum	haurire,	<i>putten</i>
audio	audivi	auditum	audire,	<i>horen</i>

evenzo de meeste verba der IV^{de} coniugatie.

sepelio	sepelivi	sepultum	sepelire,	<i>begraven</i>
de-silio	de-silui	—	de-silire,	<i>afspringen</i>
aperio	aperui	apertum	aperire,	<i>openen</i>
operio	operui	opertum	operire,	<i>bedekken</i>

Slechts in praesensstam:

ferio slaan < percussi of ici, percussum >

amicio, bekleden (amictus, bekleed).

esurio, ik verlang te eten.

Verba deponentia.

I. De deponentia der Iste (a-) coniugatie zijn het talrijkst: zij worden alle regelmatig vervoegd naar hortor, bijv.: admiror, bewonderen, miseror, bejammeren, glorior, zich beroemen, insidior, belagen.

II. Deponentia der IIde (e-) coniugatie.

liceor	licitus sum	liceri,	<i>bieden</i>
mereor	meritus sum	mereri,	<i>zich verdienstelijk maken</i>
Ook: mereo, merui, meritum, merere, <i>verdienen</i>			
miseror	miseritus sum	misereri,	<i>medelijden hebben</i>
vereor	veritus sum	vereri,	<i>vrezen</i>
fateor	fassus sum	fateri,	<i>bekennen</i>
reor	ratus sum	rerer,	<i>geloven, menen</i>
tueor	< tutatus sum >	tueri,	<i>beschermen</i>
medeor	< sanavi >	mederi,	<i>genezen, helen</i>

III. Deponentia der IIIde (consonant-) coniugatie.

labor	lapsus sum	labi,	<i>glijden, vallen</i>
fungor	functus sum	fungi,	<i>verrichten, waarnemen</i>
loquor	locutus sum	loqui,	<i>spreken</i>
sequor	secutus sum	sequi,	<i>volgen</i>
ag-gredior	aggressus sum	aggredi,	<i>aangrijpen</i>
nitor	nixus } sum	niti {	<i>steunen op</i>
	nisus }		<i>streven naar</i>

patior	passus sum	pati,	<i>lijden</i>
utor	usus sum	uti,	<i>gebruiken</i>
queror	questus sum	queri,	<i>klagen</i>
morior	mortuus sum	mori,	<i>sterven</i>
amplector	amplexus sum	amplecti,	<i>omarmen</i>
fruor	< usus sum >	frui,	<i>genieten</i>

Deponentia incohativa.

ad-ipiscor	adeptus sum	adipisci,	<i>verkrijgen</i>
nanciscor	nactus (nactus) sum	nancisci,	<i>door toeval verkrijgen</i>
proficiscor	profectus sum	proficisci,	<i>vertrekken</i>
ulciscor	ultus sum	ulcisci,	<i>(zich) wreken</i>
obliviscor	oblitus sum	oblivisci,	<i>vergeten</i>
nascor	natus sum	nasci,	<i>geboren worden</i>
irascor	< suscensui >	irasci,	<i>vertoornnd worden</i>
reminiscor	< recordatus sum >	reminisci,	<i>zich herinneren</i>
vescor	< edi >	vesci,	<i>eten, zich voeden</i>

IV. Deponentia der IVde (i-) coniugatie.

partior	partitus sum	partiri,	<i>delen</i>
----------------	---------------------	-----------------	--------------

Evenzo gaan regelmatig:

blandior, <i>vleien</i>		molior,	<i>ondernemen</i>
largior, <i>rijkelyk schenken</i>		potior,	<i>zich meester maken van</i>
mentior, <i>liegen</i>		sortior,	<i>loten</i>
metior	mensus sum	metiri,	<i>meten</i>
ordior	orsus sum	ordiri,	<i>beginnen</i>
ex-perior	expertus sum	experiri,	<i>beproeven</i>
orior	ortus sum	oriri,	<i>opgaan, ontstaan</i>

Opm. De ind. en imper. praes. van orior wordt gevormd naar de 3de coni. (oreris, oritur, orimur, orimini, *Imper.* orere), de coni. impf. dikwijls (vooral oreretur en orerentur).

oriundus, afstammend, is adiect.

Verba semideponentia.

audeo	ausus sum	audere,	<i>durven, wagen</i>
gaudeo	gavisus sum	gaudere,	<i>zich verheugen</i>
soleo	solitus sum	solere,	<i>plegen, gewoon zijn</i>
fido	fsus sum	fidere,	<i>vertrouwen</i>
revertor	reverti	reverti,	<i>terugkeren</i>
assentior	{ assensi assensus sum }	assentiri,	<i>toestemmen</i>

VIJFDE HOOFDSTUK.

§ 52. De Praepositie.

Welke naamval regeren de **praeposities**?

- 1) Sommige de **abl.**
- 2) Andere de **acc.** of **abl.**
- 3) Alle overige praeposities de **acc.**

1) Met de **abl.** worden verbonden:

Absque, a, ab, abs en de
Coram, pro, cum, ex en e
Sine, tenus, clam en prae.

a, ab, abs: van, door; *de*: over; *coram*: in tegenwoordigheid van; *clam*: buiten weten van; *cum*: met; *ex* en *e*: uit; *sive*: zonder; *tenus*: tot aan; *pro*: voor; *prae*: wegens.

- 2) Met de **acc.** op de vraag: **waarheen**
Met de **abl.** op de vraag: **waar**
- } worden verbonden
in en sub
- In*: in of naar.
Sub: onder.

3) **Alle overige** praeposities worden met de **acc.** verbonden.

Ante: voor; *apud*: bij; *ad*: tot, naar, bij; *prope*: bij (dicht); *per*: door middel van, gedurende; *secundum*: volgens; *praeter*: behalve; *post*: na; *erga*: jegens; *contra*: tegen; *adversus*: tegen; *inter*: tussen; *super*: boven; *propter*: wegens; *ob*: wegens; *intra*: binnen; *extra*: buiten; *supra*: boven; *infra*: onder; *citra, cis*: aan deze zijde van; *ultra, trans*: aan gene zijde van; *circum, circa*: rondom; *juxta*: naast; *penes*: bij.
